

Asutawa Kogu

4. istungjärk. **Protokoll nr. 130 (11).** 1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 14. mail 1920. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 93 Asutawa Kogu liiget.

Walitsuse lauas: peaminister **J. Tõnisson**, toitlusminister **J. Kriisa**, kohtuminister **J. Jaakson** ja riigikontrolöör **K. Einbund**.

P ä e w a k o r d:

1. Kinnitusameti seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
2. Kinnitusnõukogu seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
3. Haiguste vastu ja emade kinnitamise seadus — II lugemisel.
4. Seisustekaotamise seadus — II lugemisel.
5. Eesti teadusteasutuse seadlus — hariduskomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **J. Seljamaa**.

Sekretäri kohal sekretäär **H. Martna**.

Koosolek algab kell 5.20 min.

Juhataja **J. Seljamaa**: Awan Asutawa Kogu koosoleku.

1. Päewakorra M. Neps (sd.): Teen täiendamine. ettepaneku tänast päewakorda täiendada Eduard Funk'ile armuandmise küsimusega ja seda küsimust panna päewakorda pärast I päewakorra-punkti, see on II koha peale. See eelnõu on täna rahwaesitajatele kätte jagatud ja ma teen ettepaneku seda tänasesse päewakorda ülesse wõtta.

Juhataja **J. Seljamaa**: Peale selle on töökaitse komisjoni poolt ettepanek tulnud tänasest päewakorrast ära wõtta teine punkt, ja nimelt haiguste vastu ja emade kinnitamise seadus.

L. Johanson (sd.): Ma teen ettepaneku selle asemele weneaegsete pensionääride seadus päewakorda ülesse wõtta.

Juhataja **J. Seljamaa**: Tänase päewakorra kohta on kolm ettepanekut

tehtud: rhs. Neps'i poolt, et armuandmise küsimus teise päewakorra-punkti alla üles wõtta, töökaitse komisjoni poolt on ettepanek tulnud, et päewakorrast teist punkti wälja jätta ja akl. Johanson'i poolt on ettepanek tulnud päewakorda üles wõtta weneaegsete pensionääride seadus. Ma panen need ettepanekud järjekorras, nii nagu nad sisse on tulnud, hääletamisele. Kes on selle poolt, et armuandmise küsimus päewakorda üles wõtta? (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud. Kes on töökaitse komisjoni poolt tehtud ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Töökaitse komisjoni ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud. Kes on selle poolt, et weneaegsete pensionääride seadus päewakorda üles wõtta? (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud. Ettepanek on tehtud armuandmise küsimus päewakorda teisele kohale üles wõtta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Rahwasaadik Martna poolt on ettepanek tehtud weneaegsete pensionääride seadus paigutada kolmandale kohale päewakorras. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

2. Kinnitusameti Redaktsiooni seadus — komisjoni aruandja W. Ernits redaktsioon. (loeb):

„Asutawa Kogu poolt 11. mail 1920. a. wastuwõetud kinnitusameti seadus.

§ 1. Igas töökaitse kommissari ringkonnas awatakse kinnitusamet.

§ 2. Kinnitusameti koosseis on: rahu-kohtunik kohaliku rahukogu määramisel, ringkonna töökaitse kommissar, kohaliku maakonnawalitsuse esitaja, kohaliku linnawalitsuse esitaja, kaks esitajat tööandjate ja neli esitajat tööliste poolt.

§ 3. Kinnitusameti liikmed — tööliste ja tööandjate esitajad walitakse kaheks

aastaks korra järele, mis kinnitusnõukogu poolt kindlaks määratud.

Märkus: Kunni kinnitusnõukogu poolt walimise korra wäljakuulutamiseni walitakse töö- ja hoolekandeministreeiumi korraldusel ajutised kinnitusameti liikmed haigekassade ja tööandjate poolt, kes kinnitusameti piirkonnas asuwad.

§ 4. Kinnitusameti liigeteks wõiwad olla mõlemast soost Eesti wabariigi kodanikud, mitte alla 20 aastat wanad, kirjaoskajad Eesti keeles, kelle walimisõigus riigi seadusandliku asutuse walimise seaduse järele kitsendatud pole.

§ 5. Kinnitusameti liigetele — tööliste ja tööandjate esitajatele — walitakse asetäitjad samas korras, kui kinnitusameti liikmed.

§ 6. Kinnitusameti liigete asetäitjad täidawad juhataja kutsel puuduwate liigete kohuseid. Asetäitjad wõiwad igal ajal kinnitusameti koosolekuist sõnaõigusega osa wõtta.

§ 7. Kinnitusameti liikmed ja nende asetäitjad täidawad omi kohuseid kunni uute walimiseni ehk määramiseni. Wolituste lõppemise läbi lahkunud isikuid wõib uuesti walida ehk määrata.

§ 8. Kinnitusameti liikmed — tööliste esitajad saawad kinnitusameti koosolekuil wiibimise eest riigi poolt tasu kinnitusnõukogu määramisel.

§ 9. Tööandjal pole õigust kinnitusameti liikmeid trahwida ega lepingu lõpetamist nõuda, kui töölt ärajäämine onenes kinnitusameti liikme kohuste täitmisest.

§ 10. Kinnitusameti istumisi peetakse rahukogu poolt määratud kohtuniku juhatusel.

Aruandjaks on selle seaduse järele ringkonna töökaitse kommissar.

§ 11. Kinnitusameti koosolekuist wõiwad juhataja korraldusel asjatundjad sõnaõigusega osa wõtta.

§ 12. Kinnitusameti alla kuulub:

1) Sotsiaal-kinnitusseaduste ja kinnitusnõukogu poolt nende seaduste täienduseks wäljaantud määruste, ettekirjutuste ja otsuste elluwiimine;

2) töökaitse kommissari korralduse wastu tõstetud kaebuste läbiwaatamine.

§ 13. Eriti kuulub kinnitusameti alla:

1. Haiguse wastu ja emade kinnitamise seaduse järele:

1) Natuuras antawa palgahinna kindlaksmääramine.

2) Lubaandmine haigekassadele ühinemiseks.

3) Korra kindlaksmääramine esitajate walimiseks, kes haigekassa põhikirja kokku seawad.

4) Haigekassade awamise korra kindlaksmääramine.

5) Haigekassade awamiseks lubaandmine.

6) Haigekassade nimekirja pidamine.

7) Haigemajades haigete ülewalmidamine ja arstimise eest tasu kindlaksmääramine wastawa arstimisasutusega kokku leppides.

8) Seaduses ettenähtud juhtumistel haigekassa peakoosoleku kokkukutsumiseks tarwilikkude käskude andmine.

9) Haigekassa liikmemaksu suurendamiseks lubaandmine.

10) Seaduse poolt määratud kordadel haigekassade asjaajamise korraldamine.

11) Kaebuste läbiwaatamine haigekassa peakoosoleku otsuste wastu ja nende otsuste tühjakstunnistamine.

12) Kaebuste läbiwaatamine korra wastaste walimiste üle ja niisuguste walimiste tühjakstunnistamine.

13) Haigekassa rahalise seisukorra kui ka haigekassa juhatusel asjaajamise, arwepidamise ja aruannete rewideerimine omal algatusel.

14) Töökaitse kommissari rewideerimise aruannete läbiwaatamine.

15) Tööandjate kaebuste läbiwaatamine haigekassa põhikirja rikkumise üle rahaliste wäljaandmiste juures haigekassa peakoosoleku ehk juhatusel poolt, niisuguste otsuste tühjakstunnistamine.

16) Haigekassa peakoosoleku ja juhatusel tegewuse järewalwe.

17) Haigekassa juhatusel liigete ametist tagandamine ja nende kohtulikule wastutusele wõtmine.

18) Ajutiselt haigekassa asjade walitsemise andmine üksikute juhatusliigete ehk teiste isikute hoolde.

19) Haigekassa asjade walitsemise andmine teise haigekassa juhatusel hoolde ja haigekassa ühendamine mõne teise haigekassaga.

20) Nõukogule teatamine haigekassa ajutise seismajäämise ja uuesti tegewuse alustamise üle.

II. Õnnetuste vastu kinnitamise seaduse järele:

1) Õnnetujuhtumiste läbi kannatanute rawitsemiskulude kindlaksmääramine.

2) Natuuras antawa palga hinna kindlaksmääramine.

3) Lihttöoliste keskmise päewapalga kindlaksmääramine.

§ 14. Asjaosalistele teatatakse asja arutamise üle kinnitusametis, mille juures on neil ehk nende usaldusmeestel õigus arutamisest osa wõtta ja suusõnalisi ehk kirjalikke seletusi asja kohta anda. Asjaosalise ehk tema usaldusmehe mitteilumine ei takista asja otsustamist, kui kinnitusametil teada on, et asjaosaline kutse kätte on saanud.

§ 15. Kinnitusamet wõib kaebuste põhjal arutuselolewaid korraldusi kas osalt ehk täielt seaduslikkudeks ehk tühjaks tunnistada. Kinnitusameti otsused antakse asjaosalistele teada.

§ 16. Kinnitusameti koosolek on otuswõimuline, kui temast vähemalt 6 liiget, nende seas ka juhataja ja aruandja osa wõtawad.

§ 17. Otsused tehakse kinnitusameti koosolekul lihtsa häälteenamusega; kui poolt ja vastu ühe palju hääli antakse, on juhataja hääli otsustaw.

§ 18. Kui juhataja wõimalikuks ei pea kinnitusameti otsusega ühineda, lükkab tema otsuse täitmise edasi ning teatab sellest töö- ja hoolekandeministrile. Töö- ja hoolekandeminister kas kinnitab kinnitusameti otsuse, ehk annab selle kinnituskogule läbiwaatamiseks.

§ 19. Kinnitusameti sisemine korraldus ja asjaajamine sünnib kodukorra järele, mis kinnituskoguga poolt wälja antakse.

§ 20. Kinnitusameti otsuse vastu wõib kinnituskoguga kuu aja jooksul kaebust tõsta. Tähendatud kuuajaline tähtaeg arwatakse:

1) tõstetud kaebuste korral päewast, millest kaebajale kinnitusameti otsus teada antud;

2) teiste kinnitusametite otsuste kohta, nende otsuste wäljakuulutamise päewast arwates, ehk kui niisugust wäljakuulutamist ei. olnud, otsuse maksmapanemise päewast.

Kaebuste tõstmine ei takista kinnitusameti otsust täide saatmast, kui täidesaamise edasilükkamise üle korraldust teh-

tud ei ole kinnitusameti enese ehk selle asutuse poolt, kuhu kaebus antud.

§ 21. Kinnitusameti asju ajab ringkonna töökaitse kommissar.

Sel seadusel on edasilükkamatuse iseloom.

Teen ettepaneku seda redaktsiooni komisjoni ettepanekut kinnitada.

Juhataja **J. Seljamaa**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse redaktsioon kinnitatud.

3. Kinnituskogude Redaktsiooni seadus — komisjoni aru- andja **W. Ernits** redaktsioon. (loeb): „Asutawa Kogu

poolt 11. mail 1920. a. wastuwõetud kinnituskogude seadus.

§ 1. Kinnituskoguga asub töö- ja hoolekandeministri juures. Tema ülesandeks on Eesti wabariigis makswate sotsiaal-kinnituseaduste täitmise kõrgem järelewalwe ja nende seaduste täitmiseks tarwilikkude juhtnõuade ja seletuste andmine.

§ 2. Kinnituskoguga koosseis on: juhataja töö- ja hoolekandeminister ehk tema asetäitja, ja liikmed: töökaitse osakonna ja kinnitustoimkonna juhatajad, kaubandus-, tööstus-, põllutöö-, raha- ja kohtuministri ja terwishoiu peawalitsuse esitajad, iga asutuse poolt üks esitaja, 5 esitajat kinnituse alla käiwate tööliste ja 2 eratööandjate poolt.

§ 3. Ministri ja terwishoiu peawalitsuse esitajad määratakse Wabariigi Walitsuse poolt wastawate ministrite ettepanekul.

§ 4. Kinnituskoguga liikmed — kinnituse alla käiwate tööliste esitajad — walitakse üleriiklikul haigekassade esitajate nõupidamisel, mis kinnituskoguga korraldusel kokku kutsutakse.

Kunni nende walimiseni täidawad liigete kohuseid Tallinnas asuwate haigekassade juhataste poolt walitud esitajad.

Nõukoguliikmed — tööandjate esitajad — walitakse kinnitusseltside poolt, mis on asutatud tööliste õnnetuse vastu kinnitamise seaduse põhjal.

Selles paragrahwis tähendatud kinnituskoguga liikmed walitakse 3 aastaks, korra järele, mis kinnitatakse Wabariigi Walitsuse poolt töö- ja hoolekandeministri ettepanekul.

§ 5. Kinnitusnõukogu liigeteks võivad olla mõlemast soost Eesti wabariigi kodanikud, mitte alla 20 aastat wanad, kirjaoskajad Eesti keeles, kelle walimisõigus riigi seadusandliku asutuse walimise seaduse järele kitsendatud pole.

§ 6. Kinnitusnõukogu liigetele — tööliste ja tööandjate esitajaile — walitakse asetäitjad samas korras, kui kinnitusnõukogu liikmed.

§ 7. Kinnitusnõukogu liikmed ja nende asetäitjad täidawad omi kohuseid kunni uute walimiseni ehk määramiseni. Wolituste lõppemise läbi lahkunud isikud võivad uuesti walitud ehk määratud saada.

§ 8. Kinnitusnõukogu liikmed — tööliste esitajad saawad kinnitusnõukogu koosolekul wiibimise eest riigi poolt tasu, kinnitusnõukogu määramisei.

§ 9. Tööandjal pole õigust kinnitusnõukogu liikmeid trahwida ega lepingu lõpetamist nõuda, kui töölt ärajäämine olenes kinnitusnõukogu liikme kohuste täitmisest.

§ 10. Kinnitusnõukogu koosolekuteist võiwad juhataja korraldusel asjatundjad sõnaõigusega osa wõtta.

Kui kinnitusnõukogus asi arutusel, mis ministeeriumi puudutab, kellel oma esitajat kinnitusnõukogus ei ole, kutsutakse selle ministeeriumi esitaja koosolekust sõnaõigusega osa wõtma.

§ 11. Kinnitusnõukogu koosolekud kutsutakse juhataja poolt tarwiduse järele kokku.

§ 12. Kinnitusnõukogule allub:

1) määruste ja juhtnõõride andmine § 1. tähendatud asjus;

2) kahtluste seletamine, mis kinnitusseaduste tarwitamisel kinnitusasutustel ette tulewad;

3) kinnitusametite otsuste läbiwaatamine, muutmine ja tühjakstunnistamine;

4) kinnitusameti liigete tasu kindlaksmääramine;

5) haigekassade ja kinnitusseltside arwepidamise ja aruandmise korra kindlaksmääramine;

6) nende wäärtpaberite nimekirja kokkuseadmine, mida haigekassad ja kinnitusseltsid omandada võiwad.

7) a) Sotsiaal-kinnitusseaduste kawade arutamine,

b) kinnitusasutuste- ja nõukogu kodukorra wäljatõõtamine,

d) kinnituskongresside kokkukutsumine.

8) Kinnitusasutuste rewideerimise korra äramääramine.

§ 13. Eriti käib nõukogu otsustamise alla:

I. Tööliste haiguste wastu kinnitamise seaduste asjus:

1) korra äramääramine, mille järele ettewõtete juhatajad ja tööandjad on kohustatud a) kinnitusasutustele teateid andma, b) neid teateid sisaldawaid raamatuid pidama, d) raamatuid rewideerimiseks kinnitusasutustele wälja andma;

2) haigekassade normaalpõhikirja wäljaandmine;

3) tähtaegade määramine, mille jooksul asjasthuwitatud pooled haigekassade asutamise üle töökaitse kommissarile teadaandeid peawad andma;

4) üldjuhtnõõride andmine haigekassade awamiseks ja ühendamiseks;

5) määruste wäljaandmine haigekassa liigete jaoks olewate arstimisasutuste sisseseade ja ülespidamise ning arstiabi normide kohta;

6) haiguse wastu kinnitamise seaduse põhjal arstimisasutustega tehtawate lepingute üleüldiste aluste äramääramine;

7) nende arstimisasutuste kohta arstliku aruandmise kawa wäljatõõtamine, kus kinnitusseaduste järele kinnitatuid rawitsetakse;

8) haigekassa tegewuse ajutiseks lõpetamiseks ehk uuestiawamiseks luba andmine.

II. Õnnetujuhtumiste wastu kinnitusseaduste asjus:

1) tunnistuse kawa wäljatõõtamine, mis selgitab õnnetujuhtumise tekkimise tingimusi;

2) kinnitusseltside waheliste waidluste lahendamine kinnitustasu nõudmiste alluwuse üle;

3) pensioni-raamatute kawa ja nende wäljaandmise korra kindlaksmääramine;

4) kinnitus-ringkondade piiride kindlaksmääramine;

5) wäljaspool ringkonda asuwatele ettewõtetele kinnitusseltside liikmeks astumise luba andmine;

6) walmistuse tingimuste poolt ühesugustele ettewõtetele omade iseäralikkude kinnitusseltside asutamiseks luba andmine;

7) omawalitsuse asutustele omade iseäralikkude seltside asutamiseks luba and-

mine ja nende asutamiseks aluste äramääramine;

8) korra ja tähtaegade kindlaksmääramine, mille jooksul ettevõtete valmistuse ala ja töölistearwu üle teateid antakse;

9) pensioni väljaarvamise tabelite kinnitamine;

10) kinnitusseltsidele liikumata waranduse omandamiseks luba andmine;

11) luba andmine kinnitusseltsidele nende pensioni põhikapitaali ja muid kapitaale oma eriülesannete jaoks laenu viisil tarvitada ja teistele asutustele laenuks anda;

12) kinnitusseltside liigete sissemaksude määra väljaarvamiseks tarvilikude üldaluste läbiwaatamine ja kinnitamine;

13) kinnitusseltside liikmemaksu väljaarvamise aluste äramääramine;

14) tähtaegade määramine, mille jooksul kinnitusseltside liigete sissemaksu üleüldiseid aluseid võib uuesti läbi waadata;

15) korra äramääramine, mille järele wolinikkude walimised, kohalikkude komiteede kokkukutsumine ja wolinikkude kongressid peetakse;

16) kinnitusseltside põhikirjade läbiwaatamine ja kokkuseadmine;

17) kinnitusseltside omawaheliste lepingute aluste ja nende seltside liidu põhikirja läbiwaatamine;

18) kinnitusseltside poolt õnnetujutumiste kohta antawate aruannete kawa kinnitamine.

§ 14. Kinnitusnõukogu arutab asju, kas üleüldisel ehk osakonna koosolekuil.

§ 15. Asjad, peale nende, mis § 17. all tähendatud on, waadatakse läbi nõukogu üleüldisel koosolekul, kes otsuswõimne on, kui temast vähemalt 9 liiget osa wõtawad, nende seas ka nõukogu juhataja ehk tema asetäitja.

§ 16. Asjad, mis § 12. punkt 3 ja § 13. all tähendatud, waadatakse läbi kinnitusnõukogu osakondade koosolekuil.

Kinnitusnõukogu osakonna koosolek seisab koos töö- ja hoolekandeministri poolt nimetatud ministeeriumi esitaja juhatusel kahest walitsuse esitajast ja kahest nõukogu poolt ja nõukoguliigete hulgast walitud esitajast, üks tööliste poolt ja teine tööandjate poolt. Osakondade arwu määramine ja asjade ärajaotamine üksikute osakondade wahel sünnib nõukogu kodukorra põhjal. Osakonna koos-

olek on otsuswõimne, kui temast vähemalt kolm liiget osa wõtab, nende seas ka juhataja.

§ 17. Asjad otsustatakse nõukogu üleüldisel ja osakonna koosolekuil lihtsa häälteenamusega; ühearwuliste häälte ärandmise juures on juhataja hääle otsustaw. Kui osakonna juhataja nõukogu osakonna otsusega nõus ei ole, läheb asi üleüldise koosoleku otsustada. Nõukogu otsuse kinnitab töö- ja hoolekandeminister.

§ 18. Üldtähtsusega arstiteadlikud ja sanitäärküsimumused antakse enne kinnitusnõukogu lõpulikku otsustamist terwishoiu peawalitsuse heakskiitmiseks.

§ 19. Nõukogu peakoosoleku otsusel võib nõukoguliigetest komisjone asutada, kes asjade enne nõukogus arutamist ettewalmistustöid teewad, kui ka muid nõukogu ülesandeid täidawad. Neisse komisjonidesse võib ka väljaspool nõukogu seiswaid isikuid osa wõtma kutsuda.

§ 20. Rewideerimise korral on rewideeritawad asutused ja isikud kohustatud kõiki rewideeritawa asjassepuutuwaid raamatuid, arweid ja sissekirjutusi rewideerijatele ette näitama.

§ 21. Kinnitusnõukogu üleüldiste ja osakonna koosolekute, kui ka komisjonide sisemine asjaajamise kord määratakse ära kodukorras, mis kinnitatakse walitsuse poolt, kui kinnitusnõukogu on selle esialgses kujus wastu wõtnud.

§ 22. Kinnitusnõukogu otsuste awalikult teadaandmise korra kohta, mille järele need riigi-, omawalitsuse ja kinnitusasutustele ja nende asutuste tegelastele teatawaks tehakse, teeb kinnitusnõukogu otsuse.

Üldtähtsusega otsused ja need otsused, mis sundusliku määruse laadi kannawad, kuulutatakse „Riigi Teatajas“ välja.

§ 23. Kinnitusnõukogu otsuste wastu võib kaebusi tõsta Riigikohtus ühe kuu jooksul otsuse wäljakuulutamise ehk teadaandmise päewast arwates.

Kaebuse tõstmine Riigikohtus ei takista nõukogu otsuse jõusseastumist, kui selle kohta töö- ja hoolekandeministri ehk Riigikohtu poolt korraldusi pole tehtud.

§ 24. Kinnitusnõukogul on õigus kinnituskongresse kokku kutsuda sotsiaalkinnitusküsimumuste arutamiseks.

Kinnituskongressidest wõtawad osa:

a) walitsuse ja omawalitsuse asutused ja teaduslikud seltsid;

b) kinnitusnõukogu ja kinnitusameetite liikmed ja

d) kinnituse alla käiwate tööliste ja tööandjate esitajad.

Nõukogu poolt wäljatöötatud ja tööja hoolekandeministri poolt kinnitatud kongressi kokkukutsumise määrus peab sisaldama kongressiliige walimise korra, nende arwu, kui ka kongressil arutusele tulewad küsimused.

§ 25. Kinnitusnõukogu asjaajamine käib töö- hoolekandeministeeriumi alla.

Sel seadusel on edasilükkamatuse iseloom.“

Panen ette seadus kinnitada.

Juhataja **J. Seljamaa**: Redaktsiooni komisjoni esitaja on ettepaneku teinud kinnitusnõukogu seadus redaktsiooni komisjoni poolt ettepanud redaktsioonis kinnitada. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawana enamusega on seaduse redaktsioon kinnitatud.

4. Asutawa Kogu otsus Eduard Funk'ile karistuse kergendamise kohta.

Et wastawa komisjoni aruandja kohal ei ole, on sõna aruandjana komisjoni esimehel akl. Olesk'il.

Asutawa Kogu nime peale antawate palwete läbiwaatamise komisjoni aruandja **L. Olesk**: 22. mail 1919. a. tapeti Tartu maakonnas Sootaga wallas Aruküla talu elumajas magamise ajal Juhan Lange ja tema naine Maali Lange ära, neile surmawaid haawu kirwega pähe lüües. Tapjad olid Eduard Anne poeg Funk ja Karl Israeli poeg Hinn. Tapjad olid kaasa wiinud 100 marka Eesti raha ja 100 rubla ümber kerenskid ja ühe riidekanga. Sõjawäe ringkonna kohtu poolt mõisteti Eduard Anne poeg Funk, 26 aastat wana, luteriusku, surma. Eduard Funk pööras palwega Asutawa Kogu poole, tema karistust pehmendada. tähendades, et tema selle kuriteo korda on saatnud mitte rööwimise mõttes. „Mina tunnistan ennast kuriteos küll süüdlaseks, aga mitte rööwimise pärast, waid see sündis minu isikliku wiha pärast“. Ta seletab nimelt, et tema olewat Lange soovitusel abiellu astunud, kuid

see naisterahwas, kellega tema abiellu astunud, olla talle truudust murdnud ja tema elu õnnetuks teinud. Lange'de juurde ei olla ta mitte selleks läinud, et tappa. Ta on magama heitnud ja une pealt ärgates olewat süda nii meeletult täis olnud, et ta ei ole teadnud, mis ta on teinud. Nii on ta siis ka Lange'd tapnud. Et ta asju kaasa on wõtnud äramineku juures, see on koguni teadmata sündinud, nii et ta oma tegewuse üle otsust anda ei saanud, rööwimise otstarbet ei ole tal mitte olnud. Asi oli sõjaringkonnakohtus 5. detsembril 1919. a. arutamisel ja sõjaringkonnakohus põhjendab otsust nii: „Kohtulikul eeluurimisel tunnistas kaebealune ennast süüdlaseks Lange'de tapmises, waidles aga wastu, et see ette kawatsetud oleks ehk et seda rööwimise otstarbeks tehtud oleks. Kaebealune Hinn ennast süüdlaseks ei tunnistanud, küll aga seda, et ta 22. mail 1919. a. Lange'de juurde on läinud, öösel Funk teda ülesse äranud, ja nemad sealt siis ära tulnud. Tapmisest saanud ta pärast teada. Tunnistajate andmete põhjal leidis kohus, et kaebealused Funk ja Hinn Juhan ja Maali Lange'de tapmist ette kawatsetud, et nemad mõlemad Funk ja Hinn kahe kirwega surmawaid hoope olla jaganud, et nemad tapmise selle eesmärgiga toime pannud, et 8000 marka ära rööwida, mis tapetutel Funk'i teada olnud; kui nad aga seda raha ei leidnud, waid ainult 100 marka Eesti rahas ja umbes 100 rubla kerenskid, wõtsid nad riidekanga ühes. Kohus otsustas: Eduard Anne p. Funk'i, 26 aastat wana, luteriusku, n. s. § 13. II jao, 1453 punkt 4. ja 25. 3. 19. ajutise walitsuse määruse § 19. punkt 4. põhjal surma mõista, kõigi õiguste kaotamisega“. Selle otsuse peale on Funk palwekirja sisse andnud, kus tema seletab ja tõendab, et tema mitte rööwimise otstarbel ei ole seda tapmist toime pannud, waid ainult meeletus kättemaksmise wihas, omandatud asjad on ta meelesegaduses kaasa wõtnud. Komisjon arutas seda palwet ja jõudis otsusele, mis siin armuandmise komisjoni poolt Asutawa Kogu liigetele ette on pandud, nimelt et Eduard Anne p. Funk'i pealepandud karistust kergendada ja surmanuhtlus ümber muuta sunnitööks eluks ajaks.

Juhataja **J. Seljamaa**: Armuandmise komisjon on ette pannud Eduard Funk'ile pealepandud karistust

kergendada ja surmanuhtlus ümber muuta eluaegseks summitööks. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

5. Weneaegsete Töökaitse kom-
pensionäride misjoni aruandja
toetamiseseadus L. Johanson kan-
— II lugemisel. nabette ja eraldi
hääletamisel

wõetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ning 2.

Ajutine weneaegsete pensionäride toetamiseseadus.

§ 1. Kõigil Eesti wabariigi kodanikel, kellele Wene walitsuse ajal riigi poolt ehk riigiwalitsuse poolt korraldatud emerituur- ehk pensionkassadest pension, paiuk ehk muu kindel perioodiline abi oli määratud, on õigus Eesti wabariigilt ajutist toetust saada tingimistel, mis allpool kindlaks tehtud.

Märkus. Ilmasõja inwaliididele ehk ilmasõjas langenute perekondadele antakse abi selle seaduse järele ka siis, kui nendele Wene walitsuse poolt pensioni weel määratud ei olnud, aga nendel õigus pensionisaamiseks oli.

§ 2. Eelmises paragrahwis (§ 1.) nimetatud isikud saawad ainult siis toetust, kui nad töowõimetud on ja nendel warandust ega sissetulekut, mida eluülewalpidamiseks jätkuks, ei ole.

Märkus. Kui toetusesaaja ehk tema perekonna sissetulek § 5. järele perekonna kohta tulewast summast vähem on, siis makstakse selle seaduse järele ainult puudujääw osa wälja.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 3. Selle seaduse käsitamise juures loetakse isikud alla 16 aasta ja üle 60 aasta töowõimetuteks, niisama naised, kellel lapsed alla 10 aasta.

A. Schulbach (töer.): Ministeeriumide wahelises komisjonis, kus see seaduseelnõu wälja töötati, wõeti teistsugused wanusnormid vastu, kui need, mis töökaitse komisjoni poolt siin ette on pandud, nimelt arwati ministeeriumide wahelises komisjonis wäljatöötatud seaduseelnõu järele töowõimetuks isikud, kes alla 16 a. ja üle 65 a. wanad on. Töökaitse komisjon muutis seda wanusnormi ja wõttis 65 a. asemel 60

wastu sel põhjusel, et Asutaw Kogu juba kahes seaduses, nimelt rahwawäelaste ja nende perekondade pensioniseaduses, seda vastu oli wõtnud. Nende seaduste järele loetakse töowõimetuteks isikud, kes 60 aastat wanaks saanud. Rahaasjanduse komisjon asus teisele seisukohale, et pensioniseaduse normid, mis rahwawäelaste kohta käiwad, ei wõi üldiste hoolekandeseaduste kohta mõõduandwad olla, sest rahwawäelaste pensioni määrates, peeti neid suuri teeneid silmas, mida rahwawäelased kodumaa kaitseks olid üles näidanud ning sellepärast wõidi seal ka mõnesuguseid, enam soodsamaid tingimisi luua, kui see teistes seadustes soowitaw on. Selle juures arwab rahaasjanduse komisjon, et 60 a. weel wanus pole, mis inimest igal tingimisel töowõimetuks teeks. Inimene wõib 60-aastaselt töowõimetu olla, aga sarnasel puhul tunnistab seda sellekohane komisjon. Wäga palju on aga isikuid, kes 60-aastaselt weel mitte töowõimetud ei ole ja sellepärast oleks rahaasjanduse komisjoni arusaamisel riiklikkudes huwides sündsam wanusmäär kõrgendada, nimelt 65 peale. Niisamuti oli ministeeriumide wahelises komisjonis otsuseks tehtud, et töowõimetuks loetakse need naised, kellel lapsed alla 5 aastat wanad on. Töökaitse komisjon oli seda wanust 10 aasta peale määranud. Rahaasjanduse komisjon asus ministeeriumide-wahelise komisjoni seisukohale, arwamises, et 5-aastased lapsed on juba küll nii suured, et emad neid naabrite hooleks wõiwad jätta ja ise tööle minna. Sellepärast palun rahaasjanduse komisjoni nimel vastu wõtta parandused § 3. „60“ aasta asemele „65“ ja „10“ aasta asemele „5“ lugeda.

N. Talts (töer.): Ma tahtsin akl. Schulbach'i poolt rääkida. Kuski Ohtu-Euroopa riikide seadusandluses ei ole niisugust wanusmäär, nagu meie töökaitse komisjon vastu wõttis. Enamasti kõigis riikides on see wanusmäär üle 65 ja kui ma ei eksi, siis Inglise seaduses koguni 70 aastat, nii et see ei ole kuidagi põhjendatud. Härra Schulbach tähendas, et töökaitse komisjon ainult niisuguse seisukoha sellepärast wõttis, et meie sõdurite pensioniseaduses niisugune määr on ja et neid seadusi ühtlustada. Ma toetan akl. Schulbach'i ettepanekut täiesti.

Juhataja **J. Seljamaa**: Lõpuna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Kõigepealt juhin Asutawa Kogu liigete tähelepanu selle peale, et selle seaduse järele saaksid toetust ainult töowõimetud perekonnad, kellel mitte warandust ei ole, seega kõigekehmem ja kõigewaesem rahwakiht Eestis. Kes on ka wõinud perekonna elu tähele panna, kes on wõinud tähele panna sellekohast arwustikku, kui ka tegelikku elu, see näeb, missugust hoolt nõuab lastekaswatamine, see teab ka neid arwusid, mis käiwad selle kohta, kui palju lapsi saab surma, sellepärast, et neil emahool puudub, just õnnetujuhtumiste läbi, tule wõi wee läbi, kui palju peale selle weel wigastada saab! Ma ei hakka neid arwusid ette tooma, ma ei hakka ka sellest kõlblikust raiskuminekust rääkima, mille osaks just waeserahwa lapsed saawad, selle läbi, et emad kodunt wälja kistakse, et emadel ei lasta laste juurde jääda. Härra Schulbach tõi rahaasjanduse komisjoni poolt põhjenduse ette, mispärast alles hiljuti teises seaduses teistsugune wanusmäär wastu wõeti, nimelt rahwawäelaste pensioniseaduses. Sellejuures olla isesuguseid teeneid silmas peetud. Õige küll, komisjonis neist teenetest räägiti, ja ka siin. See seadus ei wasta aga mitte nendele püüetele, see seadus ei ole mitte teenete hindamine, waid see annab sõduritele kõige wäiksemat toetust, ma tahaksin isegi öelda weel wähemat, kui nendele andma oleks pidanud. Nii ei wõi siin teisele seisukohale asuda, kui töökaitse komisjoni poolt ette on pandud, ei saa ka Asutaw Kogu nii teha — see oleks tema autoriteedi alandamine, kui täna wõetakse seadus wastu, kus määratakse 10 ja 60 aastat töowõimetuse piiriks, aga homme wõetakse uus määrus wastu, kus seda 5 ja 65 aasta peale määratakse. Sarnane mitmekesidus ei ole seadusandluses mitte soowitaw. Kujutage ette: kui üks ilmasõja inwaliid elab hilisema sõja inwaliidiga kõrwuti ja teisel on teised õigused, — missugust rahulolematust see rahwa keskel siis äratav.

Juhataja **J. Seljamaa**: Ma asun hääletamisele. Akl. Schulbach on ettepaneku teinud § 3. järgmised parandused wastu wõtta: Arwu „60“ asemele panna „65“ ja „10“ asemele „5“. Mõlemite paranduste wastu on waielnud aruandja.

Panen need parandused üksikult hääletamisele, et „60“ asemele saaks pandud „65“. (Hääletatakse.) Parandus on saanud poolt 25 häält, wastu 29, sellega tagasi lükatud.

Teine parandus on „10“ aasta asemel lugeda „5“ aastat. Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus tagasi lükatud.

Panen § 3. hääletamisele komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3. wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 4. Töowõimetuse üle otsustab maakonna- ehk linnawalitsus, abitahtja elukohale wastawalt. Kahtlastel kordadel otsustab töowõimetuse üle maakonna- ehk linnawalitsuse ettepanekul iseäralik komisjon, kes koos seisab maakonna- ja linnawalitsuse esitajaist, maakonna- ja linnaarstist, maakonnawalitsuse esitaja juhatusel.

A. Schulbach (töer.): Siin on öeldud, et kahtlastel kordadel otsustab töowõimetuse üle maakonna- ehk linnawalitsuse ettepanekul iseäralik komisjon, kes koos seisab peale maakonna- ja linnawalitsuse esitajate weel maakonna- ja linnaarstist. Aga kui linnawalitsusele küsimuse otsustamine selge näib olewat, kui tema ära näeb, et see inimene abi ei tarwita, siis ei ole abitarwitajal wõimalik mitte kuhugi edasi kaewata, kuigi linnawalitsus mitte kompetent ei ole terwisliku seisukorra üle otsustama. Rahaasjanduse komisjon leidis, et see mitte sugugi otstarbekohane ei ole, waid niisamuti kui teatud juhtumistel linnawalitsus wõib küsimust terwisliku seisukorra üle iseäralikku komisjoni anda, samuti peab abitarwitajal olema wõimalus tarbekorral pöörata palwega iseäraliku komisjoni poole, et see komisjon teda üle waataks. Muidugi, komisjon otsust teha ei saa, kas abitahtja abi saab wõi ei, waid abisaamise küsimuse otsustab ikka lõpulikult maakonna- wõi linnawalitsus. Selle otsuse peal wõib § 15. põhjal edasi kaewata töö- hoolekandeministeriumi, kuid igatahes arwas rahaasjanduse komisjon, et abitahtjate huwides tarwilik oleks, et ta ise wõiks nõuda komisjoni läbiwaatamist, et tal mingisugune dokument oleks edasikaebtuse

wõimaldamiseks. Sellepärast teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku pärast sõnu „maakonna- ehk linnawalitsuse ettepanekul“ sisse wõtta „ehk abitahtja nõudmisel“.

Juhataja J. Seljamaa: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Ühinen selle parandusega.

Juhataja J. Seljamaa: Et aruandja ühinenud on, siis panen § 4. tehtud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 4. wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb):

§ 5. Selle seaduse järele on pensionääril õigus toetust saada 250 marka kuus.

Kui aga toetusesaajal on toita töowõimetud perekonnaliikmed ja need tema juures elawad, siis makstakse temale lisatoetust järgmiselt:

a) kui on toita üks isik — 150 marka kuus;

b) kui kaks isikut — 250 marka ja

c) kui kolm ehk enam — 300 marka kuus.

Märkus. Selle seaduse käsitamise juures loetakse perekonnaliigeteks naine, lapsed ja wanemad.

A. Schulbach (töer.): Siin paragrahwis on öeldud, et lisatoetust saawad perekonnaliikmed, kes toetusesaajal toita on. Rahaasjanduse komisjon arwab, et see termin „toita“ mitte otstarbekohane ei ole, sest sarnasel korral, kui perekonnaliikmed pensionääri juures elawad, on nad tema ülewälpidamise peal. Sellepärast paneb rahaasjanduse komisjon ette, sõna „toita“ asemel wõtta sõna „ülespidamisel“.

J. Jans (sd.): Ma palun komisjoni aruandjalt seletust, missugusel alusel on wõetud toetussummaks 250 marka kuus. Kuna mark praegu kõigub, siis wõib olla, on täna ta 250 kopikat, homme aga ei ole ta seda. Mulle näib see summa väikene olema, ja kui ta weelgi alaneb, siis on see täiesti ironia niisugust summat toetusrahaks määrata.

Juhataja J. Seljamaa: Sõna on järjekorras aruandjal.

Aruandja L. Johanson: See on töökaitse komisjoni enamuse otsus ja selle juures peeti silmas just rahaministeeriumi soovisid ja oldi arwamisel, et kui nad senni paar-kolm rubla kuu kohta said, siis see määr igatahes natuke rohkem oleks, ja pealegi ei tõuse need toetussummad, mis sõdurite perekondadele antakse, ka mitte kõrgemaks. Mina isiklikult oleksin küll teisel arwamisel, kuid see ei ole siin mõõduandew. Rhs. Schulbach'i parandusega ühinen.

J. Jans (sd.): Mina leian, et markades määratud summa toetusraha arvamisel on täiesti otstarbetu ja ei anna mingisugust kindlustust. Teen ettepaneku see paragrahw komisjoni tagasi anda, et mingisugune reaalsem alus saaks määratud.

Juhataja J. Seljamaa: Aruandja lõpusõna ei tarwita. Ettekantud paragrahwi kohta on tulnud kaks ettepanekut. Rhs. Schulbach'i ettepanek on sõna „toita“ asemel wõtta sõna „ülespidamisel“. Selle parandusega on komisjoni aruandja ühinenud ja sellepärast ei tule ta eraldi hääletamisele. Teine ettepanek on tulnud rhs. Jans'i poolt, et § 5. saaks komisjoni tagasi antud ümbertöötamiseks. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 5. ühes tehtud parandusega, millega aruandja on ühinenud, hääletamisele. (Hääletatakse.) § 5. on ühes parandusega nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 6—9.

§ 6. Kui Wene walitsuse ajal pensioni maksti arwesse wõttes pensionääri tööjõu kaotuse protsenti, tuleb seda ka nüüd teha, kusjuures pensioni täismääraks loetakse perekonna peale tulew kogusumma § 5. järele.

§ 7. Selles seaduses määratud toetuseväljaandmist korraldab töö- ja hoolekandeministeerium ning tema orgaanidena kohtadel walla-, maakonna- ja linnawalitsused.

§ 8. Kõik need, kellel selle seaduse 1., 2., 3. ja 5. paragrahwi põhjal õigus on riigilt toetust saada, annawad sellekohase

nõudmise kas suusõnaliselt ehk kirjalkult maal — kohalikule wallawalitsusele, linnas — linnawalitsusele, kes wiibimata asub andmete kogumisele selle seaduse §§ 1., 2., 3. ja 5. tähendatud isikute üle. Teadete kogumine peab olema lõpetatud hiljemalt ühe kuu jooksul.

Märkus. Nõudmisele tuleb juurde lisada kas pensioniraamat ehk muud kindlad tõendused, et nõudjale tõesti Wene walitsuse ajal pension ehk muu § 1. nimetatud kindel abiraha määratud oli. Ilmasõja inwaliidid peawad juurde lisama Wene seaduses ettenähtud tunnistuse inwaliidsuse üle, langenute perekonnad aga toitja surmatunnistuse.

§ 9. Wallawalitsus saadab kahe nädala jooksul maakonnawalitsusele sellekohase kawa järele toetusõiguslike perekondade kohta puutuwad andmed ühes oma ettepanekuga, mida maakonnawalitsus kahe nädala jooksul läbi waatab ja toetuse andmise jaatawalt wõi eitawalt otsustab. Linnas otsustab toetuse andmist linnawalitsus, tema poolt kogutud andmete põhjal.

Linna- ja maakonnawalitsused saadawad jaatawad otsused toetuse määramise üle iga kahe nädala tagant töö-hoolekandeministeriumi hoolekande osakonnale, kes need otsused kinnitab ja tarwilikud summad kohalikkudesse rentidesse saadab maakonna- ja linnawalitsuse nimele toetuse wäljamaksmiseks.

Aruandja L. Johanson (loeb):
§ 10. Maakonnawalitsused saadawad selle järele waldadesse nende nimekirjad, keda toetusesaajaiks kinnitatud. Walla- ja linnawalitsus annab toetusesaajaiks kinnitatud perekonna wanemale liikmele toetusraamatu, kuhu kirjutatakse abisaajate perekonnaliigete arw, nimed, wanus ning kui palju nad kõik kokku abi peawad saama, — ministeriumi poolt kinnitatud kawa järele.

A. Schulbach (töer.): Komisjoni poolt wastuwõetud redaktsiooni järele annab walla- ja linnawalitsus toetusesaajaiks kinnitatud perekonna wanemale liikmele toetusraamatu wälja. Sellega arwab nähtawasti komisjon, et toetusesaajaks kinnitatakse perekond ja selle wanemale liikmele antakse raamat wälja, ähheadab, kui ilmasõjas noor sõdur kaotas töowõime ja kui tema isa ja ema ela-

wad weel, siis antakse pensionisaamise raamat isa, kui wanema perekonnaliikme kätte. Rahaasjanduse komisjon arwab, et see loomuwastane on. Pensioniraamat peaks antama selle isiku kätte, kelle teenete mõjul toetusraha wälja antakse ja paneb ette paragrahwis sõnade asemele „perekonna wanemale liikmele“ wõtta sõna „isikuile“.

Juhataja J. Seljamaa: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Ühinen tehtud parandusega.

Juhataja J. Seljamaa: Aruandja on tehtud parandusega ühinenud. Panen § 10. parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 10. on nähtawa enamusega ühes parandusega wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 11—17.

§ 11. Toetus antakse wälja linna- ja wallawaiitsustest üheks kuuks ette. Toetuse wäljaandmise üle tehakse toetusraamatusse märkus ning korraldatakse sellekohane raamatupidamine.

§ 12. Linna- ja wallawalitsused peawad toetusesaajate perekondade koosseisu muutmise järele walwama. Politseile tehakse ülesandeks teatada kõigi sarnaste perekondade koosseisu muutmise kohalike linna- wõi wallawalitsusele, kes toetusraha wäljaandmist sellekohaselt parandab.

§ 13. Kõik toetusandmise asjaajamise kulud kantakse omawalitsuste summadest.

§ 14. Kui toetusesaaja ära sureb, siis makstakse tema toita olewatele isikutele toetust edasi järgmisel määral:

a) kui jääb järele üks isik — 250 marka,

b) kui kaks isikut — 400 marka,

c) kui kolm — 500 marka,

d) kui neli ehk enam — 550 marka kuu kohta.

§ 15. Selle seaduse mittetäitmise wõi rikkumise üle wallawalitsuse poolt wõiwad asjasthuwitatud isikud kaebust anda maakonnawalitsusele, kuna selle ja linnawalitsuse peale kaebusi töö-hoolekandeministeriumi hoolekande osakonnale wõib anda, kelle otsus on lõpulik. Edasi-

kaebamiseks määratakse kuuajaline tähtaeg, otsuse kirjalikust teadaandmisest päevast arwates.

Märkus. Selle seaduse põhjal antawad kaebused ja palwekirjad on temelmaksust wabad.

§ 16. Maakonna- ja linnawalitsuse ülesandeid, mis selles seaduses ette nähtud, võib maakonna- või linnawalitsuse otsuse põhjal nende hoolekande osakondade peale panna.

§ 17. Kui toetusesaajal mõne teise seaduse järele pension ehk abisaamine on võimaldatud, siis lõpetatakse toetuse andmine selle seaduse järele.

6. Seisustekao- Seadusandliku
tamise seadus komisjoni aru-
— **II lugemisel.** andja **L. Olesk:**
Asutaw Kogu andis
läinud korral selle seaduseelnõu § 1. komisjoni tagasi läbiwaatamiseks, kes oma koosolekul selle paragrahwi kohta lõpulikult sarnasele otsusele tuli, nagu tema Asutawa Kogu liigetele siin ette on pandud. § 1. tuli ära jaotada 2 osasse. I osa on järgmine (loeb): Eesti demokraatlikus wabariigis kaotatakse ära kõik seisused.

H. Koch (sks.): Die Kommissionsarbeit zum § 1 ist uns erst heute vorgelegt worden. Dabei enthält sie die wichtigsten Eingriffe in das bisher geltende Materielle Privatrecht. Es ist unmöglich gleich jetzt in wenigen Minuten sich in die Wirkung des Gesetzes hineinzufinden. Als gewissenhafter Jurist kann ich nicht Stellung zur Sache nehmen, bevor ich sie durchgearbeitet habe. Wenigstens den Juristen sollte die Möglichkeit gegeben werden sich mit der Materie bekannt zu machen. Ich schlage daher vor die Erörterung des § 1 bis zur nächsten Sitzung zu vertragen.

Juhataja **J. Seljamaa:** Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja **L. Olesk:** Isiklikult on mul selle ettepaneku kohta arwamine, et see asi on nii-kui-nii juba õige kaudu wiihinud ja oleks neil härradel, kellel huwi oli, võimalik olnud selle seaduse teistwiisi redigeerimise juures komisjoni istungitest osa wõtta ja asjaga tutwuneda, oma sellekohaseid parandusi ette pannes. Kahjuks pole küll seda tehtud. Kui aga sellest seisukohast wälja minna, et sea-

dus kõik külgselt paremini wälja töötatud saaks, peaks neile härradele, kes ehk soowiwad parandusi teha, selle wõimaluse jätma. See on Asutawa Kogu asi.

Juhataja **J. Seljamaa:** Akl. Koch on ette pannud käesolewa seaduse § 1. arutamisel ära wõtta. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) 26 häälega 13 hääle wastuolemisel on otsustatud akl. Koch'i ettepanek tagasi lükata. Panen selle seaduse osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on esimene osa wastu wõetud.

Aruandja **L. Olesk** (loeb): „II osa. Käesolewa seaduse maksamahakkamise järele kaotawad Eesti wabariigis oma jõu kõik seadused ja määrused, mis sisaldawad awalikke õiguse laadi seisuslikke õigusi, eesõigusi, kohustusi ja õiguste kitsendusi ehk üleüldse seisuslikke iseäraldusi. Keelatud on igasuguste seisustest olenewate nimetuste, aunimede ja tiitlite ametlik tarwitamine.

Läänemere kubermangude seaduste kogu II köide, Eestimaa talurahwaseadus 1856. aastast oma Rootsi soost talupoegade kohta käiwa lisaga, Liiwimaa talurahwaseadus 1860. aastast ja 1863. aasta 9. juuli seadus kaotawad oma makswuse, 1866. aasta 13. weebruari ja 1866. aasta 11. juuni seadused jääwad neis osades, mis pärastiste seaduste läbi tühjaks ei ole tehtud, ajutiseks maksma walla omawalitsuse asjaajamise alustena; Läänemere kubermangude seaduste kogu III köide jääb ainukeseks eraõiguse seaduseks: nendes linnades ja linnaosades, kus siamaale maaseadus maksab, ja maalelawate kodanikkude kohta — wastawad maaseadused; linnades elawate kodanikkude kohta — wastawad linnaseadused; endiste Peeterburi ja Pihkwa kubermangude osades aga Wene riigi seaduste kogu X k. I jagu.“

Siin on üks wiga, nimelt on sisse tulnud sõnad: „awalikke õiguse laadi“, mis tuleksid maha jätta. See on endisest tekstist alles jäänud, pidi aga ära jääma, nii et I osa tuleb lugeda „mis sisaldawad seisuslikke õigusi, eesõigusi, kohustusi ja õiguste kitsendusi ehk üleüldse seisuslikke iseäraldusi“. See esimene osa ei ole weel mitte läinudkordsel Asutawa Kogu koosolekul läbirääkimisel olnud, sest see on sisulikult seaduseelnõu teise osa wii-

mases punktis, — selles eelnõus, mis rahwaesitajatele on kätte jagatud, nimelt p. 8. Kuid süstemaatilises seisukohast oli otstarbekohasem seda seaduse osa, kul üldist osa seaduseelnõu etteotsa seada, ja siis sai see ka komisjoni poolt läbikaalumiste järele siia ülesse seatud. Kuid ka sellele paragrahwiile sai endisest wäljajäetud seaduseelnõu I osast juurde lisatud wiimane lause: „Keelatud on igasuguste seisustest olenewate nimetuste, aunimede ja tiitlite ametlik tarwitamine“. Just selle lause wastu on Asutawa Kogu Saksa rühma esitajate poolt ettepanek tehtud, et seisused tuleksid küll ära kaotada, aga seisuslike nime tarwitamine, mis kui perekonnanimede osad, wõiks maksta jääda. Saksamaal olla selle eeskujule järele käidud. Komisjon ei leidnud aga seda mitte otstarbekohase olema ning sellepärast leidis ta tarwiliku olema, et ametlikkudel kohtadel awalikult endiste seisuste meeldetuletus ära kaotada tuleb.

Mis siis teise osa lõpuosas puutub, siis on see parandus, mille pärast läinud koosolekul seaduseelnõu komisjoni tagasi anti. Komisjonis arutati, nagu ma juba tähendasin, mitmel korral seda küsimust, waieldi selle wastu ja tähendati selle peale, et selle määruse maksmapanemise läbi meie eraõiguslikud wahekorrad sügawalt puudutatud saawad, kuid mingisuguseid teisi ettepanekuid, mis kuidagi wiisi sellest üle oleksid awitanud, ei tehtud nende härrade poolt, kes selle raskuse peale tähendasid, mis selle määruse maksmapanekuga tehtud saab. Just selle wastu pidin ma tähendama, et kui seda määrust mitte maksta ei panda, siis tegelikus elus hirmus palju segadusi saab olema, sest siis jääb maksta wana kord ja meil jääb paralleelselt kolm seaduse- raamatut, mis igäüks wõõras keeles on wälja antud — Saksa wõi Wene keeles, mida küll osalt Eesti keelde on tõlgitud, nimelt Liwi ja Eesti talurahwaseadus, kuid need on kauplustest ära müüdnud ja ka saksa- ja wenekeelsed tekstid on otsa lõppenud. Kui need seadused täiesti olulise tähtsusega oleksid, siis oleks see ju arusaadaw, aga et neil mingisugust olulist tähtsust ei ole, ja et selle läbi, kui nad edasi maksta jääwad, peaks neid uuesti trükkima, mis suurt kulu ja waewa teeks ja mis mõne aasta pärast ikkagi ära kaotatud saaks, sest et neil elulist õigust mitte

olemas pole — oleks nende kaotamine soowitaw. Teine seisukoht oleks weel see, et kui meie üldise põhimõtte maksta oleme pannud ja seisused ära kaotanud, siis on küsitaw, mille järele peaksid siis kohtud käima, kui need seaduskoodeksid, mida paralleelselt kolm on, seisuse wahesid ette näewad, ja mis peab siis kohus ütlemä, ehk missugust seisuslikku seadust peab tema mingisuguse isiku kohta tarwitama. Oleks ju wõimalik kuidagi wiisi lahendada seda küsimust, siis peaks sellekohased kawatsused Asutawale Kogule ette pandama, mida aga nende härrade poolt mitte tehtud pole, kes selle seaduse ellujätmist toetasid. Komisjon oleks ju wõinud asja läbi kaaluda, kuid seda mitte tehtud pole, ja et ka siin mitte ettepanekuid pole tehtud, siis ei leitud mitte otstarbekohane ega tarwilik olewat selle kallal pead murda, kuidas oleks wõinud seda tegelikus elus läbi wiia. Ja komisjon leidis ka, et see uuendus, kui ta ajutiselt teatawate raskustega ühenduses oleks, ometi läbi wiidud peab saama. Kohtuminister seletas omalt poolt, et otstarbekohane oleks seda asja ootama jätta senni kui Balti eraseaduse III osa wälja töötatud oleks, ja see seaduslikul teel wälja antud saab. Kuid seda ette ära näha, et see lähematel aastatel sünniks, on raske, ja hulk aastaid läheks edasi nii mitme ilma wahel rippudes, mis aga õiguse kindluse seisukohalt waadates mitte soowitaw pole, ja sellepärast ei saa komisjoni enamus kohtuministri parandusega mitte ühineda, waid leidis wõimalikuks seda paragrahwi niisuguses redaktsioonis wastu wõtta, kui ta täna Asutawale Kogule ette on pandud.

Kohtuminister J. Jaakson: Austatud rahwasaadikud! Mina olen rhs. härra Olesk'iga täiesti ühel arwamisel selles küsimuses, et meil talurahwaseadused tõesti wäga puudulikud on ja kauemaks maksusele jääda ei wõi, waid nad tulewad ära kaotada ja sellekohased parandused ette wõtta ning peab midagi paremat nende asemele panema, kuid siin seda sel wiisil teha, nagu komisjoni aruandja seda ette pani, sellega mina sugugi mitte ühineda ei saa. Siin tahetakse lihtsalt ühe hoobiga öelda: tänasest päewast peale ei maksa mitte enam endine kodanline seadus, waid maksab teine kodanline seadus, ilma et lahendawaid määrusi ära oleks tähendatud. Minu arnämise järele see nii ei lähe, ega tsiwiil-

õiguse küsimuses nõnda talitada ei wõi. Tahame meie wana tsiwiilõiguse asemele uut panna, siis peame esmalt seda uut õigust, mida meie maksma panna tahame, tundma õppima ja selgeks tegema, et ta tõesti meie oludele kohane on. Kõik selle, mis meie oludele ei wasta, peame meie sealt wälja jätma, ja seda selles tükis muutma, nagu see nõutaw. See oleks üks asi. Teine asi oleks see, et meie kindlasti iseäraliku maksmapanemise seaduse läbi ära tähendaksime, kuidas neid õiguslikke wahekordi korraldada, mis senni endise õiguse alusel tekkinud ja mis nüüd uue õiguse maksmapanekul sellega enam kokku ei käi. Kui meie need kaks küsimust oleme läbi arutanud, siis wõime meie senniseid tsiwiilõigusi talurahwa kohta kustunuks tunnistada. Kui meie aga neid küsimusi lähemalt waatame, siis leiame, et kolmanda kõite määrused paljudes asjades sugugi mitte nõudmistele ei wasta uues olukorras. Ma ei taha austatud rhs-te aega wiita, kuid pean siiski üksikute puuduste peale tähelepanu juhtima. Esimene asi, mis III kõitest algusest lõpuni läbi käib, on seisuslik alus. Kui meie sellesse puutuvad määrused sel kujul wastu wõtame, siis ei kaota meie seisuslikku alust kodanlistes õigustes mitte ära, waid paneme ta weel kindlamine maksma, kui see senni oli. Kolmandas kõites on algusest peale öeldud, et seal ettetulewad määrused on rajatud seisuste peale. Need seadused määravad inimestel ära õigusi ja panewad kohustusi peale selle järele, missugusest seisusest inimene on. Näiteks peab mees naisele toetust ja ülespidamist andma selle järele, missugusest seisusest naine on. On wäljaspool abielu suguline kokkuelamine sündinud, siis on mehel naisterahwa wastu kohustusi sel määral, mis seisusest naisterahwas on. Toon näiteid. III kõite §§ 161, 162 on ette nähtud need kohustused, mis meesterahwal on naisterahwa wastu wäljaspool abielu sugulise kokkuelamise juhtumisel. Kui see naisterahwas on mõisnikuseisusest, siis on mehel tema wastu hoopis teistsugused kohustused, kui siis, kui ta on lihtnimene. Kui meie nüüd ütleme, et seisuslikud eesõigused ei maksa, missugusel paragrahwil oleme meie siis jõu wõtnud? Kas see paragrahw on kaotanud makswuse, mis käib mõisnikuseisusest naisterahwa kohta, wõi teine paragrahw, mis kõikide teiste kohta käib, kas § 161 wõi § 162?

Järgmine asi, mis III kõitest läbi käib, on usuline alus. Seal on jällegi paljudes tarwilikkudes asjades aluseks wõetud just usulised määrused ja selle peale on ülesse ehitatud kodanlise õiguse määrused. Näiteks abielluastumise tingimised käiwad otseteed selle järele, mis usku kumbki pool on. Need usu seadused määravad ära, kas teatawate isikute wahel abielluastumine wõimalik on wõi mitte. Kas see wõi teine asi wõib põhjuseks olla lahutuse juures jne. Sarnane seisukord igatahes edasi jääda ei wõi. Edasi on III kõites läbi wiidud see põhimõtte, mis paljudes teistes seadustes endisel ajal maksew oli, nüüdsel ajal aga ära jäetud on, nimelt see, et mees kõikides asjades naise eestkostja on. See on läbi wiidud kindlas kujus §§ 11, 12, 21 ja 49, ja paljudes teistes. Seal on õigus antud mehele walitseda kõigi naise waranduse üle, tema kasusid kaitsta ilma wolikirjata jne. Praeguse aja õigusemõistetele need põhimõtted ei wasta, ja Asutaw Kogu ise arwas juba tarwiliku olewat üheõiguslust mehe ja naise juures kaitsta. Toonitati ju wiinaseaduse juureski, et seal ei tohi mehel rohkem eesõigusi olla. Nüüd tahetakse aga kodanlises õiguses, mis just mõduandwa tähtsusega on, see põhimõtte uuesti jälle maksma panna, et mehel rohkem õigusi on kui naisel. Edasi on III kõites wahet tehtud pärandatud waranduse ja mittepärandatud waranduse wahel. Liikumata warandus, mis päranduse teel saadud, seda ei loeta mitte kitsendamata omanduseks, waid selle kohta on kitsendused tehtud, et perekonna hiilgus alles peab jääma. Teise waranduse kohta pole see aga mitte maksew. See igatahes praeguse aja nõuetele jällegi ei wasta.

Edasi pean ma tähendama, — ja loen seda õige tähtsaks: kolmandas kõites on läbi wiidud wahe maaõiguse ja linnaõiguse wahel, — Landrecht ja Stadtrecht. Meie riigis poleks siis kõigis maakohtades üks ja seesama õigus maksew, waid maksaksid mitu maaõigust ja mitu linnaõigust. Endise Eesti kubermangu kreisides oleks maksew Eestimaa maaõigus. Liiwimaa kreisides oleks maksew Liiwimaa maaõigus, linnades linnaõigused, Narwa linnas koguni oma iseõigus. Üksikutes Eestimaa linnades, Paides ja Baltiskis näiteks, oleks maaõigus maksew, kuna Tallinnas maksaks osalt maaõigus, osalt linnaõigust, Toompeal näiteks maaõigus. Endisel ajal, kui liikumine oli õige wai-

kene, wõis see arusaadaw olla, sest sellel on oma ajalooline tekkimispõhjus. Praegusel ajal seda aga katsuda läbi wiia wõi maksuma panna, see igatahes oleks, minu tundmise järele, mõttetu. Liikumine linnast maale ja maalt linna on nõnda elaw, samuti ka liikumine ühest linnast teise, ja kui meie siin tahame läbi wiia mitmesuguseid tsiivilõiguse määrusi, siis on see täiesti wõimatu. Peale selle on maaõigus maksew ametnikkude kohta, kuna aga teiste kohta linnades linnaõigused makswad. Sellel oli mõtet endisel ajal, kui ametnikkudeks olid peaasjalikult mõisnikud, kuna aga praegu, kus ametnikuks saamine kerge on, see mitte nii arusaadaw ei ole. Wahetegemine on siin, minu arwates, täiesti mõttetu. Sellele wastu wõib ju komisjoni aruandja siin rääkida, selles mõttes, et puudused ju praegugi olemas on. Peale selle on need puudused, millest ma siin rääkisin, ka talurahwaseaduses makswad. Kui meie tahame uue seaduse maksuma panna, siis peaks see ometi parem olema, kui endine, sest wanu puudusi ei saa meie ometi uue seaduse wäljaandmisega sanktsioneerida, waid peame need puudused enne kõrwaldama ja alles siis saame uue seaduse maksuma panna. Siia juurde tulewad nüüd weel mõned üksikud puudused, mis enne mõisnikuseisuse juures ehk mõeldawad ja wastuwõetawad olid, kuna nad seda aga praegu mitte ei ole. Sarnane on näiteks § 1722 määrus, mille järele pärast isiku surma, kui temal lesk lastega järele jääb, lesk üksinda kõik liikuma waranduse pärib, kuna liikumata warandus lastele ühes emaga osaks saab. Mõisnikkude juures oli see määrus arusaadaw, sest harilikult seisis tähtsam osa pärandusest liikumata waranduses, mõisas, kuna liikuw warandus wähema tähtsusega ja wäärtusega oli. Praegusel ajal oleks selle paragrahwi määrus täiesti wastuwõtmata, sest suurel enamusel meie kodanikkudest liikumata warandust ei ole ja wõiks wälja tulla, et lastele pärandust ülepea ei jäägi. See igatahes ei wõi seaduseandja tahtmine olla. Kõigewähemalt peaksid pärandusosad enam-wähem ühetaolised olema ja üksteisele wastama, ja mitte nii, et ühel korral saawad lapsed pärandusest osa ja teisel korral mitte midagi. See ei wastaks ka koguni meie õigusetundele. Teine asi, mis ka hästi praegusele ajale ei wasta, on §§ 1711., 1712. määrus kolmandas kõites. Nende

määruste järele, kui pärandusejätjal naine lastega järele jääb, lastel õigus on alles pärast ema surma wõi kui ema teistkorda abielusse astub, päranduse jagamist nõuda. Praeguse talurahwaseaduse järele on lastel õigus niipea kui nad täisealiseks on saanud, wõi kui tütreid mehele lähewad, päranduse jagamist nõuda. Sellega on meie rahwas harjunud; kui meie nüüd ütleme, et päranduse jagamist ei ole wõimalik nõuda enne, kui pärast ema surma, siis ei ole see minu arwates mitte otstarbekohane, seda enam, et päranduse wälitsemise juures on sagedasti täielikku tööjõudu tarwis ja oleks wististi meie oludele rohkem wastawam, kui poeg wõi tütar kohta peaksid ja neile kohuseks tehtakse ema üles pidada, kui ema ise mitte küllalt tööjõuline ei ole. Kui seda kõike niimoodi läbi waadata, siis näeme, et kolmanda kõite määrused meie oludele mitte ei wasta ja need puudused kõrwaldada tulewad. Kui meie seda mitte ei tee, siis tekiwad sarnased segadused, millest hiljem raske on jagu saada. Näiteks wõtame waranduslik wahakord mehe ja naise wahel. Talurahwa seas on see wahakord koguni teist moodi, kui maaõiguse järele. Siin on wastutamine üksteise wõlgade eest teisel alusel ja nende õigused waranduse peale on teised, kui see maaõiguse järele olema peaks. Peab küsima, kas maaõigus hakkab maksuma ka nende abikaasade kohta, kes juba enne seda on abielusse astunud, kui maaõigus maksuma pandi, wõi maksab ta ainult nende abikaasade kohta, kes pärast maaõiguse wäljakuulutamist abielusse astusid. Lõpuks tuleb meil läbi waadata talurahwaseadus. Arwan, et seal palju määrusi leidub, mis kergesti mitte ei wõi ära kaotatud saada. Näiteks toon ma määruse, kus keelatud on talukohtade jagamine osadesse allpool teatawat normi. Nii Liwimaa talurahwaseaduses, kui ka Eestimaa talurahwaseaduses on ära tähendatud alammäärad, millest kaugemale minna talukohtade jagamise juures ei wõi. Kui meie nüüd ühe hoobiga need talurahwaseadused kõrwale heidame, siis ei ole weel öeldud, et see oleks otstarbekohane; meie wõime küll talukohti tükeldata kinni wiimase wõimaluseni, kuid kas see ka otstarbekohane on ja kas Asutaw Kogu seda soowib, see oleks minu arwamise järele suur küsimus, sest ka maareformis arwasime meie, et talukohad peawad teatawa suurusega olema

ja ei wõi mitte ärarippuwaks tehtud saada lihtsalt kohtadepidajate soovidest. Nii minu arwates, kokku wõttes tuleb meil igatahes tsiwiilõigusi korraldada, kuid niisugusel teel, nagu see praegu ette pandud on, ei arwa ma seda mitte wõimalikuks. Juba aasta eest kandsin ma siin ette uue III kõite wäljaande ja kui komisjon oleks tõsiselt sel ajal tööle asunud, siis oleks see ammugi juba läbi waadatud olnud ja oleks wõimalik olnud seda asja wastu wõtta, aga nõndawiisi, ilma et meil mingisuguseid eeltõid tehtud oleks, ei leia ma wõimalikuks ettepanekut wastu wõtta.

Juhataja J. Seljamaa: Sõna on järjekorras akl. Olesk'il.

L. Olesk (töer.): Kui meie kawatseksime mingisugust täiesti uut seadust maksma panna, mis wõõras on, ja mis enesega kõik need sekeldused kaasa tooks, mille peale tähendas siin kohtuminister, siis oleksin ma temaga siin täiesti ühel arwamisel. Kuid minu arust on kõigil nendel seletustel alus ära wõetud selle läbi, et meil see seadus juba maksab, mida meie tahame ärakaotatawate asemele panna. Kui komisjoni ettepanek wastu wõetakse, saaks seisukord palju selgemaks. Praegu on asjaolu niisugune, näiteks: abielu on sündinud kuskil maal, kuskil kihelkonnas ja siis läheb see abieluakt Tartusse, seal käib ta Tartu linna seaduste järele, siis tuleb ta Tallinnasse Toompeale, siis käib ta siinsete seaduste järele. Komisjoni poolt ette pandud paragrahwis oleks see küsimus nii ära seletatud: kui inimene elab maal wõi abielu on maal sündinud, siis käib ta maaõiguse järele, kui linnas — siis linnaõiguse järele. Ainult kaks wahet on selles. Nüüd on aga olemas Liiwimaa talurahwaseadus, Tallinna maarahwaseadus, Tartu maarahwaseadus, Narwa linnaseadus jne.

Need kaks paragrahwi, mis kohtuminister ette tõi, käiwad wäljaspoolabielu sündinud laste kohta. Tallinna maaõiguse järele, iseäralikkudel juhtumistel, wõib Tallinnamaa mõisnikusoost isik talurahwasoost isikuga teatawasse wahekorda astuda. Kui meie Tallinnamaa aadelisuse oleme ära kaotanud, siis jääb loomulikult ka see wälja, mis seadus mõisnikusoost isiku wäljaspoolabielu sündinud lapse kohta ette näeb. Kui need määrused ära jääwad, sellest minu ar-

wates mingisuguseid õnnetusi kellegile ei sünni.

Siis teine küsimus, mille peale härra kohtuminister tähendas. Ma pean ütleva, et ma juba korra tähendasin seda, et meie talurahwaõigused iseenesest mingisuguseid uusi õiguslikke instituutisid ei sünnita, nad on ainult konspektiivsed kokkuwõtted Liiwimaa ja Tallinnamaa maaõigustest. Kui seal midagi sisse on wiidud, siis on selleks ainult üks otsarwe ja ainult üks eesmärk: kaotatud mõisnikuseisuse eesõiguste kinnitamine. Aga ma ütlen, kui meie üldse päranduse seaduse ka talurahwa kohta maksma paneme, siis tuleme meie sellega rahwa õigustundele wastu. Meie teame, et meie maal perenaised just majalukud on ja niimelt liikuma waranduse korjajad. Sureb aga mees ära, siis jääb perenaine ilma peale, ja ma usun, et see palju õigem oleks, maksma panna seda seadust, et naisel ka õigus oleks teatawa osa waranduse peale, mis tema on aidanud kokku koguda. Ma usun, et selle printsiibi maksmapanemine on tõesti § 1711 ära nähtud. Jällegi on nähtawasti sellest seisukohast wälja mindud, et kui peremees sureb, ja tema lese järele jätab alaealiste lastega, siis on loomulik, et naine talu talitab ja et tema nende hoolekandja on, sest need seadused on olemas. Kui sellest seisukohast wälja minnes otstarbekohasem on, kui talu naise käes ei ole, kes õrn ja nõrk on ja nii seal aga mees sees oleks, siis niipea kui poeg täisealiseks saab, wõi kui tütar mehele läheb, siis andku perenaine talu ära, kas wäimehele wõi täisealisele pojale. Mina usun, see ei ole mitte talupoja huwides, sest rohkem õigust waranduse peale on sellel naisel, kui uuestisündinud pojalt, kuskilt wäljaspoolt juurdetulnud wäimehel. Tunnistame, et emal on õigus waranduse peale senni, kui ta tahab, siis selleläbi meie midagi ei kaota. Ja naise abieluõigustest pean ütleva, et need sugugi seisuslikud minu arwamise järele ei ole. III kõide ütleb, et naisel on õigus oma mehe käest nõuda ülespidamist, mis tema kutsele ja warandusele wastab.

Siis tähendab härra kohtuminister, et meie III kõide ka usuline on, nõnda on usulist laadi abielluastumise tingimised. Kuid lubage, talurahwaseaduses on just karwapealt seesama öeldud, ka talurahwaseaduse § 939 ütleb, et abielusse ei astuta enne, kui astujad leeritatud ja püha

armulauale wõetud on. Peale selle tuleb silmas pidada kirikuseadusi, mis 1832. aastal välja antud, mis luteriusuliste kohta käiwad. Kõik needsamad printsii- bid on III kõites olemas, mis talurahwa- seaduses olid. Uut mitte midagi, kui meie III kõite maksuma paneme ja kõik teised kõrwale jätame.

Siis on härra kohtuminister tähenda- nud, et kui III kõide maksuma jääb, kus ära tähendatud on wahekord pärandatud waranduse ja muidu soetatud waranduse wahel, et seal on ära nähtud, et igas pe- rekonnas peawad teatawad wahekorrad olema, siis on karta, et need wahekorrad kaowad. Nüüd on maareformi läbi need wahekorrad tühjaks tehtud, kuid Pärnu- maa ja Liwimaa seadus... mul on siin aga olemas ainult Eestimaa seadus; ja see ütleb, et kui Eestimaal talupoeg sureb, tema surma puhul, kui ta tahab testa- menti teha, ta wõib seda ainult teha oma enese muretsetud waranduse peale, aga mitte pärandatawa waranduse peale. Ka see ei ole mingisugune põhjendatud print- siip.

Siis härra kohtuminister tähendas, et maa- ja linnaõiguste wahel on wahe nii- wiisi, et maalelawate kohta walitsewad maaõigused ja linnaselawate kohta linna- õigused, mis meil ei ole otstarbekohane. Ma oleksin sellega täiesti nõus, kui meie saaksime täna wõi homme, wõi selle kuu sees wõi weel ehk tänawu aasta need õi- gused maksuma panna, — see oleks ide-aalne ja otstarbekohane. Kuna meie seda aga mitte ei saa, siis on parem, kui meie need üleliigsed seadused maha kustuta- me, mis ainult segadust teewad, ja ai- nult rohkem tarwilikumad maksuma jä- tame. Meie ei pane mitte uusi seadusi maksuma. Sellest seisukohast välja min- nes ei saa ma nende põhjendustega mitte nõus olla, mis härra kohtuminister ette tõi. Seal ei ole midagi sellesarnast, mis sellele parandusele wastu rääkida wõiks, ja sellepärast toetaksin ma seda ettepa- nekut. Oleks ainult weel üks küsimine: minu arwamise järele on see tsiwiilõigu- ses iseenesest mõistetaw. Praegu on meil 5 paralleelõigust maksmas ja kui mingisugused segadused tekiwad, siis saa- wad nad ikkagi lahendatud nende sea- duste põhjal, mis sel korral ja sellel kohal makswad on. Kui näiteks abielusse astutakse Tallinnas Toompeal, siis mak- sawad need seadused, mis sel korral Tal- linnas Toompeal makswad on, see on Tal-

linna maaõiguse järele. Niisamuti saaks olema talurahwaseaduse järele Liwimaa wõi Eestimaa talurahwaõiguse järele, kui aga Tartus, siis Tartu linnaõiguse järele. Kui arwatakse, et seadus puudulik on, siis wõib parandusi teha, need härrad oleksid pidanud omalt poolt mingisuguseid täien- dusi ette panema, sest minu arwates on wõimatu umbes sarnaseid asju soowi- tada.

J. Jans (sd.): Ma teeksin ettepa- neku komisjoni poolt ettepanud § 2. I osas välja jätta sõnad „ehk üleüldse sei- suslikke iseäraldusi“. Leian, et need üle- liigsed on, sest kui eesõigused kaotatud on, siis enam midagi olulist üle ei jää, sest need tulewad üldse seisuslikkude iseäralduste all ära kaotada. Ka III kõide on niiwiisi redigeeritud, et seal seisus- likke iseäraldusi leidub, ja kui niiwiisi se- letada seda määrust, siis wõiksid paljud paragrahwid ära kaotatud saada, mida igatahes selle kõite maksmajätmise pu- hul mitte teha ei wõi.

H. Koch (sks.): Gestatten Sie mir eine Frage an den Herrn Berichterstatter zu stellen, was er unter den ständischen Pflichten verstehen will, die aufgehoben werden sollen. Meines wissens giebt es nur eine Pflicht: die der Geistlichen zur Führung der Register für Geborene, Getaufte, Gestorbene und Getraute. Heben Sie diese Pflicht auf, so werden hin- fort Geburts- Todes- und Heirätsfälle überhaupt nicht mehr registriert werden, weil wir andere Registerbehörden nicht haben.

Juhataja J. Seljamaa: Sõna on lõpukokkuwõtteks aruandjal.

Aruandja L. Olesk: Mis härra Koch'i poolt ettepanud küsimusesse puutub, siis pean ütlema, et teatawad sei- suslikud iseäraldused olemas on, mis ise- äralikku laadi kannawad. Ma ei saa seda päris konkreetset öelda, aga on nii- sugused iseäraldused mitmesugustel juh- tumistel.

Mis puutub siis kirikuraamatute pida- misesse, siis ei ole see otsekohe seisus- lik asutus, waid see on ameti- ja kiriku- asi. Pean ütlema aga, et kirikuraamatute pidamine ei ole mitte ainult koguduse hu- widega kooskõlas, waid tuleb ette, et meie õpetajad, kui nad kiriku poolt enam tasu ei saa, edaspidi ministriumidega ühendusesse astuwad, teadete andmise

eest tasu nõudmiseks. See ei ole mitte puhas seisuslik amet, vaid on rohkem riiklikkudes huvides registratuuri pidamine, mitte aga seisuste registreerimine.

Mis puutub härra Jans'i poolt tehtud parandusesse, siis ei leia mina teda mitte vastu võetava olevat, sellepärast, et just komisjonis arutati, et on olemas veel üksikud niisugused asjad, mis ei kohustuse ega eesõiguse mõiste alla wiia ei saa, ja mis kui sarnane mitte õigustatud ei ole edasi eksisteerima, ja sellepärast otstarbekohane ei oleks öelda, mis kuidagi wiisi seisustesse puutub, see saab ära kaotatud.

Juhataja J. Seljamaa: Käesoleva seaduse II osa kohta on tehtud 2 parandust. Üks komisjoni aruandja poolt jätta välja sõnad „awalikke õiguse laadi“, ja teine parandus rhs. Jans'i poolt välja jätta sõnad „ehk üldse seisuslikke iseäraldusi“.

J. Uluots (maal.): Minu arwates on seadus, mida praegu vastu võetakse, väga tähtis, et ta vähemalt Asutawa Kogu poolte liikmete arwu juuresolekul saaks vastu võetud. Sellepärast palun ma härra presidenti järele waadata, kas kwoorum on koos wõi mitte. (Loetakse koosolekul wiibijaid.)

Juhataja J. Seljamaa: Ma pean konstateerima, et kwoorum koos ei ole. Ma palun sekretääri veel kord hääli ära lugeda. (Loetakse koosolekul wiibijaid.)

Kwoorum on koos, Asutaw Kogu lähed seaduse lugemisega edasi. Selle seaduseelnõu kohta on 2 parandust tehtud. Üks komisjoni aruandja poolt, (Aruandja L. Olesk: See on trükiwiga, see ei tule hääletamisele.) ja teine rahwasaadik Jans'i poolt, sellega ei ole komisjoni aruandja mitte ühinenud, sellepärast tuleb ta enne hääletamisele, kui seaduse teine osa. Kes on selle poolt, et välja jätta sõnad „ehk üldse seisuslikke iseäraldusi“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele seaduse II osa. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse II osa vastu võetud.

Aruandja L. Olesk: III osa selektab seda, kuidas seda seadust tuleb läbi

wiia ja maksma panna (loeb) III. Seisuslikkude asutuste ja waranduste likwidatsioonimine sünnib järgmiste määruste järele:

§ 1. Endiste seisuslikkude wallakogukondade liikuvad ja liikumata warandused lähewad wastawate seisuseta waldade omanduseks.

Juhataja J. Seljamaa: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1. III osa vastu võetud.

Aruandja L. Olesk (loeb):

§ 2. Kõik rüütelkondade ja nende seisuslikkude asutuste liikuvad ja liikumata warandused tunnistatakse riigi omanduseks.

M. Neps (sd.): Selle peale waatamata, et mulle läinud kord etteheiteid tehti ja mulle lokaal patriotismi ette heideti, ei karda ma sellegipärast selle küsimuse juures peatada ja sellekohast parandust teha. Minu arwates wõttis minu parteiseltsimees Martna läinud korral selle küsimuse kaunis õigesti üles. (Wahelhüüe: Ainult kaunis!) Nimelt ütles ta, et selle seaduse otstarb seisab selles, et sinnasamasse juhtida neid kopikaid wõi pennisid, kust nad tulnud. Seda tegi ta sel ajal, kui paremalt poolt taheti selgeks teha, et rüütelkonnad warandused on kogunud enese maksustamise teel. Kui nüüd sellele seisukohale asuda, siis peaksid ka rüütelkonna warandused selle maakonna kasuks minema, kus need kokku kogutud. Minu arwates on see seisukoht õige. Peaks ometi selge olema, kui wald on omale midagi kogunud, siis wõib wald seda omale pidada. Kui linn on kogunud, siis linn, ja kui maakond, siis maakond. (Wahelhüüe: Aga mõisnik!) Käesolewa seadusega, pean ütleva, on vastu võetud kolm seisukohta. Walla warandus on tehtud kõikseisusliku walla omanduseks. Kunni selleajani olid wallad ainult talupojaseisuse wallad, kes omale kopikaid ja kapitaalisid mitmesugustel aegadel korjasid, nüüd saawad selle kaasomanikkudeks aadeliseisusest isikud. Sel ajal olid maakondades rüütelkonnad, kes omale seisuslikkudesse kassadesse kogusid summasid. Nüüd wõtab riik mõisnikuseisuse warandused omale ja wiskab ilma waranduseta isikud walla kaela. Tähendab, mõisnik on talupojaseisusliku walla waranduse omanik sel

määral, nagu talupoeg ise, kes selle waranduse korjanud on, aga mõisniku kogutud waranduse võtab ära kolmas isik — riik. Niisama ei ole keegi veel asunud sellele seisukohale, et ära võtta tuleksid linna warandused. Tahetakse rüütelkonnade, kui omavalitsuste warandused riigile võtta, siis peaks järjekindel olema ja niisama tegema, et need warandused, mis linnad kogusid ajani, kui nad alles seisuslikud olid, riigi kätte võetaks ja linnad nendest ilma jäetaks. Kuid sellele seisukohale ei ole mitte asutud. Linna warandused on neile jäetud. See ei peaks ju ometi midagi tähendama, linnadel läks korda juba endise Wene walitsuse ajal enam-wähem kohasemaid linnaseadusi läbi wiia, kuna maakondade kohta Baltimaal seda ei tehtud. Edasi arwan mina, et wist Asutawa Kogu liigetest keegi selle wastu ei waidle, et sennised rüütelkonnad meie maal olid omawalitsuslikud asutused; vähemalt senniajani ei ole selles teisi häält kuuldawale tulnud. 1917. a. seati meil ajutine kubermangu omawalitsus sisse. Selles seaduses ei ole mitte otsekohe öeldud, et rüütelkonnade mõisad ka ajutisele kubermangu omawalitsusele üle tuleksid. Siis tõsteti sellekohane küsimus ajakirjanduses ülesse, et ajutisel kubermangu omawalitsusel on õigus nende rüütelkonna waranduste peale, sellepärast et senni oli rüütelkond omawalitsuse asutus, kuid kahjuks ainult mõisnikuseisuse juhtida, nimelt selles mõttes, et ainult mõisnikuseisusesse kuuluvad isikud võisid selle korraldusest osa võtta, talupojad sellest osa võtta ei saanud. Minu arwates on asi iseenesest väga lihtne. Maakondade omawalitsused on saanud seisuseta omawalitsusteks ja seisuslike omawalitsuste omandus läheb seisuseta omawalitsuse omanduseks. Just samade printsiipide põhjal on selle seaduse § 1 wastu võetud, kus tunnistatakse, et seisusliku walla liikuw ja liikumata warandus seisuseta walla omanduseks läheb. Nii on saanud waldadega, nii on saanud ka linnadega ja nii peab saama ka maakondadega. Kui nüüd tahaks komisjon ja Asutaw Kogu siiski seda seisukohta põhjendada, et rüütelkonna warandused peaksid minema otsekohe riigi kätte, siis peaks Asutaw Kogu asuma just sellele seisukohale, et endine rüütelkond ei olnud mitte omawalitsuslik asutus, waid seisuslik. See on hoopis teistsugu-

ne seisukoht, nagu siin meil enam-wähem omaks on tunnistatud. Kui kindlasti seisukohale asutakse, et rüütelkond oli puht seisuslik asutus, mis nüüd ära kaotatakse ja selle warandustel ei ole omanikku, kellel õigust oleks selle waranduse peale, siis peab see, kui ilma omanikuta warandus, riigi kätte minema. Ainult siis ma saaksin aru, et komisjoni seisukoht õige oleks. Nii see aga mitte ei ole. Rüütelkonnad olid seisuslikud omawalitsuse asutused ja peawad nüüd nende ärakaotamisega ja maakonna seisuseta omawalitsuste sisseseadmisega esimeste warandused ka seisuseta omawalitsuste kasuks minema. Selle põhjenduseks võib ka weel seda ette tuua, et ka Wene riigi walitsus on ikka waadanud rüütelkonnade peale, kui omawalitsuste peale. Võiks ju materjaali palju ette tuua. See paistab selgesti välja mitmest walitsuse käsukirjast, mis on antud nende mõisade kohta, mis rüütelkonna käes on olnud. Kes weel mäletab, oli „Päewalehes“ 1917. a. selle kohta pikem artikkel Alwer'i poolt, kus kõik materjaalid ette olid toodud, mis selle kohta olemas on, et rüütelkonnad olid seisuslikud omawalitsuse asutused ja et nendele olid antud mõisad mitte seisuslikeks otstarbeteks, waid omawalitsuslikeks. Teiseks ei saa ma sellest aru, miks katsub riik kõik oma kätte võtta ja maakonnawalitsusi täiesti lagedale jätta ilma millegita, kuna ometi riigivalitsus iga päew ja tihti paneb omawalitsustele kohustusi peale. Nii satub omawalitsus seega väga raskesse ja weel palju raskemasse seisukorda, kui riigivalitsus, mis niisama ka noor on ja alles oma tööd algab. Kuna selle küsimuse lõpulik lahendamine iseenesest raske on ja praegu siin ühe parandusega võimalik ei ole ära teha, teen ma ettepaneku, et selles seaduses §§ 2 ja 3 ühendada ja § 2 järgmisel kujul wastu võtta: „§ 2. Kõik rüütelkonnade ja nende seisuslike asutuste liikuwad ja liikumata warandused ja ka need warandused, mis olid rüütelkonnade asutuste walitsemisel, võetakse Wabariigi Walitsuse waldamisele järgmise ministeeriumide kaudu, kes aja wiitmata kohustatud on ette panema seadusandlikule wõimule seaduseelnõu ülevõetud waranduste edaspidise saatuse ja seisuslike asutuste likwideerimise kohta, nimelt:

a) kõik väljaspool linnade piire seis-

wad maatükid, millel põllumajanduslik iseloom, ühes nende päralduste ja inwentaariga — põllutöoministeeriumi kaudu,

b) kõik heategewad ja hoolekandenasutused, ühes liikuva ja liikumata warandusega, samuti kõik rüütelkondade walitsemisel olewad sihtwarandused (Stiftungen) — töö- ja hoolekandeministeeriumi kaudu,

d) rüütelkondade poolt ülewalpeetawad koolid, muuseumid ja raamatukogud kõigi hoonete, sisseseade ja nende päralt olewate warandustega — haridusministeeriumi kaudu,

e) rüütelkondade waestelastekohtud, nende asjaajamine, arhiwid ja kõik, mis nende kohtutega ühenduses, kui ka sihtwarandused, mis senni makswate seaduste ehk sellekohaste põhikirjade järele mõisnikkude waestelastekohtute walwe all seisid — kohtuministeeriumi kaudu,

g) kõik muud rüütelkondade liikuvad ja liikumata warandused, arhiwid ja asjaajamised, mis eespool nimetatata, ükskõik missugused ja mil kujul, nagu ka need warandused, mis olid rüütelkondade asutuste walitsemisel — siseministeeriumi kaudu.“

Sellega saaks seda kätte, et warandused, mis wõib olla selle seaduse wastuwõtmise järele wõiksid ilma peremeheta jääda ja laiali kantud saada, saaksid walitsemise alla wõetud. Omandamise küsimus nende kohta peab lahtiseks jääma ja ma loodan, et tulewane seaduseelnõu saab ses mõttes kokku seatud, et suur osa endisest rüütelkonna warandusest peaks minema wastawate omawalitsuse asutuste omaks.

G. Stackelberg (sks.): Ich ergreife nicht das Wort um vorliegenden Gesetzentwurf grundsätzlich zu bekämpfen. Es ist mir bekannt, dass die neu entstandenen Demokratien die Tendenz haben die aus den früheren Ständen hervorgegangenen Korporationen abzuschaffen und muss zugeben, dass solche in die Struktur des Estnischen Staates kaum hineinpassen würden.

Es ist der § 2 des Gesetzes gegen den ich mich wende. In diesem § wird kurzerhand festgestellt, dass das ganze Vermögen der Ritterschaften in den Besitz des Staates über geht, ohne eine Prüfung aus welchen Quellen die einzelnen Ver-

mögensobjekte entstanden sind, welchen Zwecken sie gedient haben. Ich glaube, dass es einem grossen Teil der Glieder dieser Versammlung unbekannt ist, woraus die Vermögen bestehen. Was die Estländische Ritterschaft anbelangt, so ist es mir mehr oder weniger bekannt, was sie besitzt, was die Livländische und Öselsche Ritterschaften betrifft, so weiss ich es nicht. Das Vermögen der Estländischen Ritterschaft ist sehr gering, immerhin ist es aber möglich gewesen Not und Elend zu lindern, namentlich aber den Knaben der deutsch-baltischen Völkischen Minorität eine anerkannt gute Schule zu bieten. Der Umstand, dass nur circa 8% der Schüler dem indigenen Adel angehören, beweist es klar, dass die Schule keinen ständischen Charakter trägt. Ich meine, dass es nicht der Gerechtigkeit entsprechen würde, wenn die Teile der Vermögen, die ausschliesslich durch Beiträge der Glieder der Adelskorporationen gesammelt sind, der Konfiskation unterliegen würden. Sie müssten Vereinen übergeben werden, die bereit sind die kulturellen und Wohltätigkeits-Verpflichtungen der Ritterschaften zu übernehmen. Ich mache auch darauf aufmerksam, dass es sehr fraglich ist, ob es statthaft ist das Vermögen der Öselschen Ritterschaft, dass bisher ausschliesslich den Zwecken des Kreises Ösel gedient hat demselben zu entziehen.

Namens meiner Fraktion proponiere ich dem § 2 folgende Fassung zu geben:

„§ 2. Kõik rüütelkondade ja nende seisuslikkude asutuste warandused saawad riigiwalitsuse poolt üle wõetud. Kõigi nende waranduste kohta saab kohtuministeeriumi poolt järeluurimine toime pandud, kust allikast nad on koondatud ja mis otstarbeks nad siiaajani on tarwitatud. Need warandused, mis uurimise järele rüütelkondade korporatsioonide allikatest korjatuks tunnistatakse, antakse endiste rüütelkondade esitajatest koosseiwate likwidatsioon-komisjonide kätte kes neid ainult kultuuriliste ja heategewate otstarbete jaoks edasi andma kohustatud on. Muude waranduste üle otsustab eriseadus.“

Ich mache sie darauf aufmerksam, dass diese Fassung ihren Wünschen in keiner Weise zuwiderläuft. Die Aufhebung der Stände wird nicht verzögert, sie set-

zen sich sofort in den faktischen Besitz aller Vermögensteile. Sie vermeiden es aber eine Ungerechtigkeit zu begehen und halten sich alle Wege offen, bis die Frage in unparteiischer Weise beurteilt worden ist, und ein derartiges erwarten wir vom Richterstande.

Juhataja J. Seljamaa: Sõna on järjekorras aruandjal.

Aruandja L. Olesk: Rhw. Neps'i poolt ettetoodud paranduse kohta pean ma ütleva, et ma sellega mitte ühineda ei saa. Kui rüütelkondade warandused oleksid maakondade järele ja nende järele jaguneksid, siis oleks loomulik, kui need warandused sinna tagasi lähewad. Kuid rüütelkonna warandused ei ole mitte maakondade järele, waid kubermangude. Põhja-Liivimaal ja Lõuna-Eestis ei ole rüütelkonna päralt olewaid mõisaid, ja kui ma ei eksi, siis ei ole ka Wolmaris rüütelkonna majasid. Ka Eestimaal ei ole rüütelkonna warandused üle kubermangu mitte ühtlaselt ära jaotatud, waid on koondatud üksikutesse kohtadesse. Mis Kuressaarde puutub, siis on Kuressaares rüütelkonna warandusi olemas, kuid selle peale waatamata neid ühtlaselt ära jagada ei saa, sest tuleb ka selle peale rõhku panna, et need maad ei ole mitte otsekohe rüütelkonna omad, waid nad on kroonu maad, sest Wene kroonu ei ole kunagi nende maade kohta, mis rüütelkonnal tarwitada olid, oma õigusi käest ära andnud. Järelikult on see õigus otsekohe Eesti kroonu peale üle läinud. Nii palju härra Neps'i ettepaneku kohta.

Mis puutub härra Stackelberg'i parandustesse, siis pean tähendama, et härra Stackelberg'i ettepanek sarnasel wiisil, nagu tema siin ette kandis, komisjonis mitte arutusel ei ole olnud. Saksa rüüm oli komisjonile esitanud seaduseelnõu, mis umbes neidsamu põhimõtteid sisaldas, nagu praegutehtud ettepanek. Kuid nende põhimõtetega ei saanud komisjoni enamus mitte nõus olla. Meie rüütelkond on aastasadasiid priwiligeeritud seisus olnud. Kui ka öelda, et sel rüütelkonnal on warandusi, mis üksikutest annetustest kokku kantud, siis wõib teistpidi ometi öelda, et need warandused wõi waranduste osad ei ole kuidagi normaalsete elutingimiste juures saadud, eraalgatuse kaudu, waid need on

teatawad priwiligeeritud seisukorra tagajärjed. Rüütlikeisus kui sarnane on olemas olnud terwe rahwa kulul ja sellepärast on loomulik, et seisuslikeude eesõiguste põhjal kokkukoondatud warandused jälle üldisteks otstarbeteks lähöksid ja riiklikeudes huwides ära kasutatud saaksid. See soowiawaldus, mis Saksa rüüm esimesel kujul esitas, nimelt et rüütelkonna liikumata warandused lähewad hariduslikeudeks, kultuurilisteks ja hoolekande otstarbeteks Saksa vähemusrahwuse kätte, ei ole ometi wastuwõetaw, olgugi, et need otstarbed wäga ilusad on. Küsimuse otsustamisel ei saa seda seisukohta wastuwõetawaks pidada, sest see oleks ainult ühe kihi eesõiguste kindlustamine. Kui riik need warandused omale wõtub, siis ei ole Saksa elanikud sugugi mitte kõrwaldatud nende waranduste edaspidistest sissetulekutest, mis teatawate perekondade huwides olid. Kui rüütelkonnad nende waranduste kaudu omale tuntawalt tuge said minewikus, siis ei saa nad seda enam tulewikus. Kui härra Stackelberg ütleb, et nüüd mõisnikkude warandused on peajasjalikult hariduse otstarbekes, siis pean ütleva, et see tendents alles pärast 1905. a. rewolutsiooni maad wõttis. Kunni 1905. a. tegi mõisnikkuseisus seda kultuuritööd õige wähe, aga pärast 1905. a. edendas seisus kooli- ja kultuuritööd kitsastes rahwuslikeudes piirides, ja et nüüd neid kitsaid rahwuslike huwisid toetada, seda ei wõi riigiwõim enesele mitte lubada. Meil ei jää muud järele, kui seda, mis kõige rahwa oma on, ka tõesti rahwa omaks tunnistada. Kuidas need asjad üksikasjalikult ära tarwitatud wõiksid saada, selleks peab sellekohase erimääruse wälja andma, kuid see ei takista mitte sugugi selle paragrahwi wastuwõtmist komisjoni redaktsioonis.

M. Neps (sd.): Härra Olesk tõi muuseas ette argumendi, mis arwatawasti oma jagu mõju wõib awaldada. See seisus nimelt selles, nagu oleks Wene riigil rüütelkondade mõisade peale teatawad õigused ikka olnud. Kui meie sellele seisukohale asume, siis wõib riik need samad õigused, mis Wene walitsuse ajal riigil olid, omale jätta. Balti eraseadus ütleb otsekohe ära: rüütelkonnal on oma mõisade peale tarwitamise õigus igaweseks ajaks. Tähendab, tar-

witamise õigus oli neil täiesti ja seda õigust ei wõtnud enam walitsus ära. Riigiwalitsusel on ainult teatawas mõttes kontroleerimise õigus. Ilma kõigekõrgema lubata ei wõinud rüütelkond oma mõisaid pantida ega wõlgadega koormata. Praegu wõib riik need samad õigused omale jätta. Ei ole mitte õige, et nende waranduste kohta oleksid Wene riigil mingisugused muud õigused olnud, sest et warandused olid antud tarwitada igaweseks ajaks. Mis puutub sellesse wäitesse, mis härra Olesk ette tõi, et kõikides maakondades ei ole mitte rüütelkonna warandusi, näiteks Põhja-Liivimaa osas, kuna kõik warandused Lõuna-Liivimaa osas olid, siis ei tee see põhimõtetelikele otsustamisele mingisugust takistust. Minu arwates oleks ikka õigustatud see seisukoht, et nende maakohdade käest, kus rüütelkonna warandused kogutud on, neid warandusi mitte ei peaks ära wõtma just sellepärast, et need warandused ikkagi on kohaliku rahwa werest wälja pigistatud ja kui nii on, et neid riik omaks wõtab, siis saaksid sellest ka linnad osa, kes nende waranduste sünnitamisele pole kuidagi kaasa aidanud. Linnadel on mõisad, millest nad sissetulekut saawad. Siis peaksid ka nende sissetulekud walla- ja linnawalitsuste wahel ära jagatud saama, see oleks õiglane, aga wastasel korral ei wõi sellega nõus olla.

Juhataja J. Seljamaa: Fakti- seks märkuseks on sõna akl. Olesk'il.

L. Olesk (töer.): Seaduses on otsekohe öeldud, et nende waranduste sissetulekud, mis rüütelkonnale antud, lähewad otsekohe rüütelkonna ametnikkude ülespidamiseks.

N. Kann (krst.): Ma ei tea kuidas teistes kohtades lugu oli, igatahes Saaremaal oli aga nii, et rüütelkond ei olnud seal mitte mõisade omanik, waid need landrati mõisade ja muude rüütelkonna waranduste sissetulekud tarwitati ametnikkude, koolide, arstide jne. ülespidamiseks. Nii, et kui kõik need sissetulekud ära wõtta, siis peaksid abi andma riigiasutused, sest Saaremaa on nii waene maa, et ta ei suuda neid maakonna kulusid katta, nagu härra Neps tähendas. Need landrati mõisad on just seks otstarbeks, et maakonna kulusid katta, ja sellepärast toetan mina kõikipidi rhw. Neps'i

ettepanekut, et rüütelkonna warandused läheksid omawalitsuste kätte.

H. Koch (sks.): Es handelt sich zur Zeit überhaupt nur um etwa 3—4 städtische Häuser der Ritterschaft, um die hier der Streit geht, denn die Güter sind bereits durch Gesetz der Provisorischen Regierung vor jahresfrist zum Staatseigentum erklärt worden. Die Argumentierung des Berichtstatters, dass das Vermögen der Ritterschaften Kraft deren öffentlichrechtlichem Privileg erworben ist, bestärkt ja gerade den Antrag Stackelbergs, denn wir wollen ja nur feststellen auf welchem Wege das Vermögen entstanden ist. Das gesammte Vermögen ist aber sicherlich nicht öffentlichrechtlichen Ursprungs, wie zum Beispiel, Schenkungen von privaten Seiten besonders wenn sie noch Zweckbestimmungen haben. Was nun die Erklärung des Berichtstatters anbetrifft, die Ritterschaften hätten erst nach 1905 kulturelle Ziele verfolgt, dann aber das bisher rein ständische Arbeiten durch ein nationalistisches abgelöst, so bestreite ich dieses. Ich bekenne gerne, dass ich, obgleich ich nicht zum Stande gehöre, ein Studium-Stipendium von der livländischen Ritterschaft bezogen habe. Ich weiss von grossen Summen die ähnlich verausgabt worden sind. Vielleicht sitzen hier im Saale noch Stipendiaten der Ritterschaften. Woher nimmt der Staat überhaupt sein Recht, die Vermögen juristischer Personen einzuziehen, die aus dem einen oder anderen Grunde aufhören zu existieren. Warum sollte z. B. der Staat das Vermögen des Börsenkomitees erhalten, falls dieses seine Existenz einstellen sollte. Zu russischen Zeiten durften sogar solche organisationen noch über ihr Vermögen verfügen, die vom Staate wegen angeblich staatsfeindlicher Arbeit aufgelöst wurden. Der Staat darf sich nicht auf Kosten anderer bereichern. Ich unterstütze dem Antrag Stackelbergs.

Juhataja J. Seljamaa: Lõpu-sõna on aruandjal.

Aruandja L. Olesk: Et weel härra Neps'i paranduse juurde tagasi tulla, siis pruugin ma seda, mis härra Koch siin awaldanud. Nad on juba põllutöministeeriumi läbi riigi omadeks läinud ja waranduse peale, peale sissetu-

leku, omawalitsusel esialgu mingisugust õigust ei ole. Siin ei ole mitte praegu ette pandud, kuidas maaseaduse kawa läbi wiia ja maaseadus ei puutu praegu siia.

Mis puutub härra Koch'i poolt ette toodud wäitese juriidiliste isikute kohta, siis on see küsimus natukene ühekülg-selt wormuleeritud. Riigis on igasugu-seid juriidilisi isikuid, kuid teisest kül-jest peab teada olema, et kui üks pere-meheta warandus kuskil järele jääb, siis üks riigil selle peale õigus on. Siin ei olnud rüütelkond mitte kui üks eraõigus-lik juriidiline isik olemas, kelle waran-dused ainult erateel tulewad lahendada, waid rüütelkond oli awalik juriidiline isik, kellelt rewolutsiooni tõttu elamise ja olemise õigus ära wõeti. See on üks neist piinlikumatest asjadest, et rüütel-kond sel ajal, kui talle ülewõim wälja-maalt sisse toodi, et siis rüütelkond kat-sus seda seisukohta selleks tarwitada, et ühte wõi teist oma õigustest maksuma panna. Rüütelkond ei ole mitte kunagi riigi huwisid kaitsnud, nagu härra Koch seda ette tõi. Rüütelkond ei ole Eesti riiki ega tema huwisid iialgi toetada kat-sunud, waid need olid rüütelkonna oma erahuwid ja neid nende erahuwisid edasi lasta ajada, ei ole meil mingisugust tar-widust. Meie ei tee seda mitte mingisu-guse tagakiusamise mõttes, waid teeme seda riiklikkudes huwides. Seda läbi wiia on meie kohus ja ülesanne. Ja ainult riig-il on õigus ennast nende waranduste omanikuks tunnistada. Aga et riik ei taha otsekohe kellegile ülekohtu teha, waid tahab õiglaselt talitada, selle üle räägib § 3. mille juurde meie pärast üle läheme. Ma panen ette seda paragrahwi nii wastu wõtta, nagu see komisjoni poolt Asutawa Kogu liigetele ette kanti.

Juhataja **J. Seljamaa**: § 2. kohta on rahwasaadik härra Neps'i ja rhw. härra Stackelberg'i poolt parandu-sed esitatud. Ma loen need parandused ette. Kõigepealt härra Neps'i parandus: §§ 2. ja 3. ühendada ja § 2. järgmisel ku-jul wastu wõtta: „§ 2. Kõik rüütelkon-dade ja nende seisuslikkude asutuste lii-kuwad ja liikumata warandused ja ka need warandused, mis olid rüütelkon-dade asutuste walitsemisel, wõetakse Wabariigi Walitsuse waldamisele ja wal-itsemisele järgmiste ministeeriumide

kaudu, kes aja wiitmata kohustatud on ette panema seadusandlikule wõimule seaduseelnõu ülewõetud waranduste edaspidise saatuse ja seisuslikkude asu-tuste likwideerimise kohta, nimelt:

a) kõik wäljaspool linnade piire seis-wad maatükid, millel põllumajanduslik iseloom, ühes nende päralduste ja inwen-taariga — põllutööministeeriumi kaudu,

b) kõik heategewad ja hoolekande asutused, ühes liikuma ja liikumata wa-randusega, samuti kõik rüütelkondade walitsemisel olewad sihtwarandused (Stiftungen) — töö-hoolekandeministee-riumi kaudu,

d) rüütelkondade poolt ülewalpeeta-wad koolid, muuseumid ja raamatukogud kõigi hoonete, sisseseade ja nende päralt olewate warandustega — haridusminis-teeriumi kaudu,

e) rüütelkondade waestelastekohtud, nende asjaajamine, arhiivid ja kõik, mis nende kohtutega ühenduses, kui ka siht-warandused, mis senni makswate sea-duste, ehk sellekohaste põhikirjade järele mõisnikkude waestelastekohtute walwe all seisid — kohtuministeeriumi kaudu,

g) kõik muud rüütelkondade liikumad ja liikumata warandused, arhiivid ja asjaajamised, mis eespool nimetamata, ükskõik missugused ja mil kujul, nagu ka need warandused, mis olid rüütelkondade asutuste walitsemisel — siseministee-riumi kaudu“.

Härra Stackelberg'i poolt on järgmine parandus esitatud: „§ 2. Kõik rüütel-kondade ja nende seisuslikkude asu-tuste warandused saawad riigiwalitsuse poolt üle wõetud. Kõigi nende waran-duste kohta saab kohtuministeeriumi poolt järeluurimine toime pandud, kust allikast nad on koondatud ja mis otstar-beks nad siia ajani on tarwitatud. Need warandused, mis uurimise järele rüütel-kondade korporatsioonide allikatest kor-jatuks tunnistatakse, antakse endiste rüü-telkondade esitajatest koosseiswate lik-widatsioon-komisjonide kätte, kes neid ainult kultuuriliste ja heategewate ots-tarbete jaoks edasi andma kohustatud on. Muude waranduste üle otsustab eri-seadus“.

Need parandused tulewad paralleel-hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Siis tuleb ka siin weel komisjoni ettepanek sisuliselt paralleel-hääletamisele. (H ä ä -

letatakse.) Et ükski ettepanek absoluutset enamust ei ole saanud, tulewad kõik ettepanekud hääletamisele poolt ja vastu. Kõigepealt tuleb komisjoni ettepanek hääletamisele. (Hüüded: Kas kwoorum on koos?) Tõstetakse üles kwoorumi küsimus.

(Loetakse kooswiibijaid.)
On selgunud, et kwoorum koos ei ole, sellepärast olen sunnitud koosoleku lõpetama.

Lõpetan tänase koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.05 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu abiesimees **J. Seljamaa.**

Sekretäär **H. Martna.**